

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 52 (2276) Год XLIV

Беласток 26 снежня 1999 г.

Цана 1,20 зл.

Як узнікла Савецкая Беларусь

Яўген МІРАНОВІЧ

У апошніх днях снежня 1918 г. бальшавікі стварылі беларускую савецкую дзяржаўнасць. Сталася гэта нечаканасцю нават для мясцовых камуністаў, якія, дарэчы, выступалі супраць якому-небудзь вылучэнню Беларусі з межаў адзінай і непадзельнай Расіі. Аднак рашэнне ў гэтай справе было прынята найвышэйшымі ўладамі Расійскай камуністычнай партыі (бальшавікоў) [РКП(б)].

Стварэнне Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі было водгукам бальшавікоў на факт юрыдычнага існавання ад 25 сакавіка 1918 г. Беларускай Народнай Рэспублікі. БНР камуністы лічылі буржуазнай і нацыяналістычнай дзяржавай. Ідуучы з Чырвонай Арміяй у Еўропу хацелі паказаць, што перш за ўсё шануюць яны волю нават малых народаў. Экспарт рэвалюцыі патрабаваў надаць верагоднасць лозунгам аб праве народаў на самавызначэнне. Трэба тады было нейтралізаваць урад БНР, які меў ужо свае дыпламатычныя прадстаўніцтвы ў шматлікіх еўрапейскіх краінах.

Пачаткова савецкая ўлады планавалі пазбегнуць ужывання назвы „Беларусь” і 8 снежня 1918 г. пракламавалі ў Маскве стварэнне Літоўскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі, у межах якой апынулася амаль усе беларускія землі. Гэтая канцепцыя была бліжэйшай тадышнім камуністычнай ідэі бесканфліктнага суіснавання побач сябе ўсялякіх народаў. У так прыдуманай Савецкай Літве апрача беларусаў і літоўцаў было б пару соцен тысяч палякаў і прынамсі паўтара мільёна яўрэяў. Аднак, з другога боку, у час развіцця ўсялякіх нацыяналізмаў ніводзін з гэтых народаў не быў бы зацікаўлены існаваннем такой дзяржавы. Таму парудзён пасля аўяўлення ЛССР бальшавікі яе ліквідавалі і прыдумалі стварэнне дзвюх дзяржаў — літоўскай і беларускай. Ініцыятарам гэтай бальшавіцкай палітыкі быў Іосіф Сталін, тадышні камісар па справах нацыянальнасцей. Падчас яго сустрэчы 25 снежня 1918 г. з кіруючым бальшавіцкім рухам на Беларусі Аляксандрам Мясніковым вызначаны былі межы абедзвюх дзяржаў. Па прапанове Сталіна Беларусь мелі састаўляць Мінская, Гродзенская і Смаленская губерні, а Літву — Віленская і Ковенская. Тры дні пасля тae сустрэчы Сталін па тэлеграфе загадаў далучыць да Беларусі Гомельшчыну і Магілёўшчыну.

[працяг ↗ 4]

У наступным нумары „Нівы”
**Беларускі каляндар
2000**

„Народны Альбом” у Беластоку.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

„Народны Альбом” як люстэрка стагоддзя

Пашанцевала і Беластоку. Пяць хвілін да эпахальнага пералому наш горад наведаў музычны тэатр „Народны Альбом” — супольны праект беларускіх рок-гуртоў („Крыўі”, „Новае Неба”, „Н.Р.М.”, „Уліс”). Глядзела і слухала гэтае відовішча ўся ўзроставая праслойка Беластока. У малодшых песенькі выклікалі ўсмешку, а ў старэйшых, бывала, і выціскалі слёзы. Ніхто, аднак, не застаўся абыякавым — усе на канец, устаўши з месц, доўга аплодзіравалі артыстам.

Канцэрт, які 12 снежня г.г. адбыўся ў лялечным тэатры ў Беластоку, стаўмагчымым дзякуючы ініцыятыве літаратурнага таварыства „Карткі” (аднайменны часопіс выпусціў таксама частку тэкстаў „Народнага Альбома” ў перакладзе на польскую мову). Фінансава ўспамаглі ўвесісь праект, між іншым, Цэнтр грамадзянскай адукацыі Польшча-Беларусь і Беларуское аўяднанне студэнтаў.

Сюжэт спектакля даволі просты. Праз мястэчка на беларуска-польскім памежжы пракочваеца навальніца гісторыі, а мы бачым тую гісторыю ў люстэрку душы простых жыхароў, у іхнія радасці, надзеі, смутку. Усё аблежавана тут і завязана ў мяшочак правінцыйнасці, які становіцца завершаным светам — як у літаральным, так і літаратурным сэнсе. Вільні і Варшавы з'яўлююцца ў гэтым свеце толькі ў выглядзе лістоў або мрояў пра... „лепшае” жыццё. У нашым беластоцкім правінцыйным мяшочку мы знаходзім дакладна той жа сусвет. Смела можам мы пакінуць думку пра нашы „агульнаеўрапейскія кантэксты”, „выключная значэнні” ці „спецыфічныя сітуацыі”. „Агульнаеўрапейскія кантэксты” характэрныя перш за ўсё касмапалітызмам складу думкі, якія грунтуюцца на нацыянальной ідэі як пройдзеным і завершаным этапе,

а ў нашым выпадку мы ўсё яшчэ маєм дачыненне са строгім нацыяналізмам (у нормальным значэнні гэтага слова, а не ў скарабачаным усходнім і радзімым бальшавізмам) і прывязанасцю да свайго (традыцыі, культуры, кавалка зямлі). „Народны Альбом” з'яўляецца ў гэтым сэнсе адбіткам беларускай гісторыі ўсяго нашага стагоддзя. І хаяць стагоддзе тое ў матэматычным вымярэнні будзе яшчэ працягвацца цэлы год, то змена адзінкі на двойку ў календары выклікае ў кожнага з нас пачуццё пэўнай вялікай завершанасці ўжо цяпер. Беларускасць усе 100 гадоў была аблежавана (і застаецца надалей) да правінцыйнага абсягу — гэтак яно маецца ў выпадку герояў „Народнага Альбома” ды іхняга роднага мястэчка, гэтак яно маецца і ў кожным іншым выпадку, калі наогул маецца.

Беларускай мове не пашанцевала на трывала ўвайсці і замацавацца ў інстытуцыйных формах жыцця дзе-небудзь. Яна ўсё жыве без канкрэтнага месца жыхарства, без праціўнікі. Пратыкай такой можа паслужыць адно літаратурна або песьменная творчасць, якая апірышча ў нацыянальны і дзяржаўны ідэі не мае. На жаль, нельга сказаць, што наша беларуская стагоддзе завяршаеца лепш, чым яно пачалося.

Аляксандр МАКСІМЮК

Нашым ышчылам і іх блізкім,
якія святкуюць Каляды па новым
стылі, жадаем спакойнаса і прыемнаса
святонаса адпачынку.

РЭДАЦЦЫЯ

Наши перспектывы

Слабасці Дубіцкай гміны прадстаўвала дырэктар мясцовай школы Ніна Карпюк-Добаш, а козыры — старшыня Рады гміны Ян Сурэль. Пасля кожны з прысутных даў свае ацэнкі на контэкстай праблемы на адмысловым спіску-анкеце; гэтыя ацэнкі астануцца ў якасці дакументаў, якія пасля будуць разглядацца на гмінных сесіях і сходах.

[гмінная стратэгія ↗ 3]

Цярністы шлях да помніка

16 красавіка 1999 г. да Рады аховы помнікаў у Варшаве звярнуліся мы са мі, але адказ не паступіў да сённяшняга дня. Пісалі мы таксама прэзідэнту РП Аляксандру Квасненскому, паведамілі парламенцкую Камісію па справах нацыянальных і этнічных меншасцей. Калі не будзе станоўчых водгукі гарадскіх і цэнтральных улад, тады прыйдзецца нам звяртацца да міжнародных арганізацый.

[хадайніцтва ↗ 4]

Хата ў Цісоўцы ажыла ў песні

Але хата Яцка Падсядлы, паэта, чую книгу (вершы і апавяданні) „Цісоўка” у сённяшні вечар прэзентуецца часопісам „Карткі”, — сёння ў руіне. Пакінутая. А свойская прэзентацыя — у хаце Антося і Юзафа Дудкоў, таксама прытоенай у самоце, халоднай. Бабка Антося са шлюбнага партрэта строга паглядае на мастацкапаэтычны тлумок маладых беластоцкіх творцаў.

[паэтычнае вечарына ↗ 5]

Як раней свіней калолі

Падчас нямецкай акупацыі свіней рэгістравалі і закалоць дазвалялі толькі тады, калі селянін здаў вепрука немцам. Людзі не ўсіх свіней рэгістравалі і калолі падпольна. У нас быў добры разнік, Вася Русіновіч, які так умела калоў, што свіння не паспявала нават віскнуць. Потым у хаце, за шчыльна зацемненымі вокнамі, парылі вепрука кіпенем і разбіrali.

[устасін ↗ 10]

Беларусь — беларусы

Ні праехаць, ні прайсі

Тое, што Аляксандру Лукашэнку не падабаецца Гродна і гродзенцы, было вядома даўно. Па-першае ён, як стопрацэнты „савет”, не любіць „западников”. Па-другое, у гэтым горадзе ў 1995 годзе (тады да презідэнта яшчэ маглі падысці звычайнія людзі) яго ўпершыню прывіталі не ўсенародным захапленнем, а воклічамі „У адстаўку!” Тоё ж паўтарылася праз год. Таму ў сваіх шматлікіх паездках па Беларусі Лукашэнка абмінаў горад на Нёмане. Аднак першым абласным цэнтрам, які ён наведаў пасля падпісання саюзной дамовы з Ельциным, было Гродна. Нагодай для гэтага стала афіцыйнае адкрыццё лядовага палаца спорту, пабудова якіх па ўсёй Беларусі стала назойлівай ідэяй Лукашэнкі.

Але, каб на гэты раз ніхто не сапсаў вай настрою правадыру, мясцовая „вертыкаль” прадугледзела асаблівія меры перасцярогі. З раніцы 10 снежня ў Гродне пачалі чакаць Лукашэнку. Увесе цэнтр горада быў ачэплены сіламі аховы правапарадку. Міліцыянеры быў расстаўлены літаральна каля кожнага дрэва. Вуліцы, па якіх павінен быў ехаць мінскі госьць, быў закрыты для грамадскага і прыватнага транспарту, што прывяло да некалькіх гадзінных аўтамабільных „коркаў” у іншых частках горада.

Але гэта былі толькі кветачкі. Сапрайдны шок гродзенцы перажылі, калі Лукашэнка нарэшце прыйшоў у горад. Вечарам 10 снежня рух у цэнтры горада быў паралізаваны. Вышэйшае кірауніцтва краіны наведвала тытунёвую фабрику, а тысячы гараджан былі вымушаны дабірацца дахаты пасля працы пешшу. Раніцай наступнага дня Лукашэнка зрабіў візіт у сельгасінстытут. Усе падыходы да будынка былі заблакаваны міліцыяй. Нельга было ні прайсі, ні праехаць. Ахова зрабіла ўсё, каб на вочы Лукашэнку не трапіць ні адзін выпадковы чалавек.

Прысутнічаць на адкрыцці палаца спорту і на хакейным матчу, у якім гуляў сам мінскі госьць, маглі толькі спецыяльна адабраныя людзі. Прычым запрашальныя білеты раздаваліся нягледзячы на тое, любіць які-небудзь ветэран або міліцыянер хакей і наогул спорт, ці не.

А ў гэты час вакол стадыёна дзяжурыла некалькі соцені міліцыянераў. Яны не падпускалі нікога да палаца, дзе Лукашэнка гуляў у хакей.

За паўгадзіны да заканчэння матча ахова ачысціла ад выпадковых прахожых вуліцы, па якіх павінен быў ад'ехаць кіраунік дзяржавы. Так што гродзенцы, каб і хацелі, не змаглі б развітацца з Лукашэнкам.

Зміцер КІСЕЛЬ

На Гродзеншчыне вучашца самакіраванню

11 снежня ў Ваўкаўскім адбыўся семінар, прысвечаны праблемам звязанным са станам мясцовага самакіравання ў Беларусі і магчымасцямі яго развицця ў будучым.

Гэта ўжо другі падобны семінар, які праводзіўся ў рамках рэалізацыі супольнага праекта Гродзенскай філіі Фонду імя Льва Сапегі і Цэнтра грамадзянскай адукацыі „Польшча-Беларусь” з Беластоком. Першы семінар адбыўся ў Гродне, яго ўдзельнікамі былі прадстаўнікі няўрадавых арганізацый Астрэвежчыны, Ашмяншчыны і Смаргоньшчыны. 11 снежня ў Ваўкаўскім прыехалі прадстаўнікі чатырох раёнаў: Ваўкаўскага, Свіслацкага, Берастаўскага і Слонімскага.

Выкладчыкамі Фонду імя Льва Са-

пегі з'яўляюцца ў большасці былыя дэпутаты мясцовых саветаў і актыўісты грамадска-палітычнага жыцця Гродзеншчыны, якія ведаюць сістэму мясцовага самакіравання па сваім жыццёвым вопытце. За гады праўлення Лукашэнкі гэта сістэма была поўна разбурана. Таму вельмі важна, каб людзі, асабліва маладыя, разумелі сэнс і ведалі магчымасці мясцовага самакіравання, каб у будучым яно магло хутка ў Беларусі адрадзіцца.

Згодна з праектам такімі адукацыйнымі семінарамі будзе ахоплена ўся Гродзеншчына. А сустрэча ў Ваўкаўскім скончылася прыняціем яе ўдзельнікамі заявы-пратэсту супраць дамовы пра аб'яднанне Беларусі з Расіяй.

Зміцер КІСЕЛЬ

Дзіўнае ўваскрэсенне Віннікавай

У сярэдзіне снежня нечакана дала пра сябе знаць былая паплечніца Лукашэнкі, а пасля галоўны арыштант краіны, экс-кіраунік Нацыянальнага банка Тамара Вінніка.

8 красавіка гэтага года пры таямнічых аbstавінах яна знікла. Па версіі ўлад яна збегла з-пад следства, але па Беларусі адразу пачалі разыходзіцца чуткі, што былога галоўнага банкіра забілі. Хутка пра гэта ж пачалі пісаць не залежныя газеты. На мітынгах пра Віннікаву загаварылі як пра ахвяру рэжыму. Яе ледзь не называлі „змагаром”, хаця ж у апазіцыі да Лукашэнкі да арышту ў 1997 годзе Тамара Вінніка ніколі не была. У сваю чаргу афіцый-

ныя СМИ сцвярджалі, што яна збегла ў Ізраіль.

І вось у „Беларускай деловай газете” з'яўляецца інтэрв'ю з Віннікавай. Адначасова па Бі-Бі-Сі гучыць яе размова з карэспандэнтам гэтай радыёстанцыі. Яна сцвярджае, што цудам вырвалася з рук спецслужбаў Лукашэнкі, якія ўжо збіраліся яе забіць. Згодна з інтэрв'ю, Віннікаву арыштавалі таму, што яна не захацела ўдзельнічаць у фінансовых машинаціях рэжыму.

Нягледзячы на гэта, афіцыйныя СМИ прыводзяць прыклад з Віннікавай як бруднія гульні апазіцыі, якая хоча абылгаць кірауніцтва краіны і прадстаўвіць Беларусь краінай, дзе знікаюць людзі.

(зк)

Візіт беларускіх дэпутатаў

У чацвер, 16 снежня, закончыўся афіцыйны візіт старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь 13 склікання Сямёна Шарэцкага ў Польшчу. Беларуская дэлегацыя прыбыла ў Варшаву па запрашэнні маршалка Сейма Мацея Плажынскага. У яе склад уваходзілі яшчэ дэпутаты Вярхоўнага Савета Станіслава Шушкевіч ды Генадзь Цярэні, а таксама Хведар Нюнька — старшыня Беларускага культурнага таварыства Літвы. Візіт працягваўся 3 дні. Беларускія парламентары сустрэліся з многімі палітыкамі Польшчы. Станіслав Шушкевіч заўважыў, што дэлегацыя мела напружаны графік. Дэпутаты былі прыняты маршалкам Сейма Мацеем Плажынскім, сустрэліся з віцэ-маршалкамі Сейма і Сената, са сваімі польскімі калегамі з розных фракцый ніжэйшай палаты парламента, віцэ-міністрами замежных спраў Пшэмиславам Грудзінскім. Аднак найважнейшым пунктам была аўдыенцыя ў прэзідэнта Польшчы Аляксандра Кваснеўскага.

На жаль, сустрэча з кірауніком польскай краіны была зачынена для прэзыдента і мела неафіцыйны характар. Аўдыенцыя працягвалася паўгадзіны і можна здагадвацца, што перш за ўсё была захранута тэма сітуацыі ў Беларусі. Тым больш, што Станіслав Шушкевіч у інтар'ю зазначыў важнасць слоў прэзідэнта Кваснеўскага на сустрэчы ў відрах АБСЕ ў Стамбуле, які — як адзіны кіраунік дзяржавы -удзельніцы сустрэчы — востра, але ў дыпламатычнай форме, скрытыкаваў улады Беларусі за парушэнні правоў чалавека і адсутнасць дэмакратычных прынцыпаў. Станіслав Шушкевіч зазначыў таксама, што візіт з'яўляецца прыкладам супрацоўніцтва паміж заканадаўчымі ўладамі Беларусі і Польшчы, дадаўшы адначасова, што выканайчая ды нават

судовая ўлады разумеюць сітуацыю ў Беларусі, а прыкладам гэтага могуць быць рашэнні польскіх судоў, якія адмовіліся выдаваць беларускім правахоўным органам некаторых грамадзян, якія праследуюцца за тое, што не падтрымліваюць рэжым.

Старшыня Вярхоўнага Савета Станіслав Шарэцкі аптымістична глядзіць на супрацоўніцтва паміж польскім і беларускім парламентарыямі. „Аднак, калі гаварыць пра сітуацыю ў Беларусі, то тут не да аптымізму”, — зазначае кіраунік беларускага парламента, дадаючы, што сітуацыя можа пагоршыцца, калі распачнеца рэалізацыя нядаўна падпісанага беларуска-расійскага пагаднення. Сямён Шарэцкі з задавальненнем успрымае факт, што яшчэ раз атрымаў пацвярдженне з боку польскіх сенатораў і паслоў: адзінай заканадаўчай, правамоцнай, а пасля 20 ліпеня і легітымнай уладай у Беларусі з'яўляецца Вярхоўны Савет 13 склікання.

Падчас сустрэч быў разгледжаны і канкрэтныя прапановы, між іншым, стварэнне міжнароднай парламенцкай асамблеі, ініцыятарамі стварэння якой выступілі дэлегаты літоўскага парламента. У склад асамблеі ўваходзілі б парламентары Польшчы, Беларусі, Украіны, Латвіі і Літвы. Мэта яе — назіранне за развіццём падзеяў у Беларусі, аналізованне сітуацыі ды падтрымка працэсаў, накіраваных на дэмакратyzацию беларускага грамадства. Паводле праектаў, сакратарыят асамблеі знаходзіўся б у Вільні. Члены дэлегацыі пазітыўна ацанілі вынікі візіту ў Польшчу, падкрэсліваючы, што яны ўпэўнены ў далейшым супрацоўніцтве са сваімі польскімі калегамі.

Валеры САЎКО
Беларуская служба Польскага радыё

Дзеля азнаямлення з Беларуссю

— Я пагадзілася паставіць сваю кандыдатуру з такой умовай, што не буду займацца палітыкай ні гандлем трактарамі, — сказала прафесар Тэрэса Занеўская, старшыня новастворанага Падляшскага аддзела Таварыства „Польшча-Беларусь”.

Арганізацыя ўзнікла ў 1992 годзе ў выніку падзелу Таварыства польскіх савецкай дружбы паводле геаграфічна-палітычных крытэрыяў (так як таварыства „Польшча-Расія”, „Польшча-Украіна” і г.д.). Сваю дзейнасць засяродзіла яна на культурных польска-беларускіх контактах і адукацыі моладзі.

Найбольш вядомая ініцыятыва таварыства — Алімпіяды беларускай мовы для вучняў сярэдніх школ. Праводзілася яна, супольна з Кафедрай беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта і пры падтрымцы Міністэрства нацыянальной адукацыі Польшчы, ужо пяць разоў. Прынялі ў ёй удзел 433 ліцэісты, 34 з якіх сталі лаўрэатамі і мелі аблегчаны старт у вышэйшыя навучальныя установы.

Таварыства ладзіла канферэнцыі, сустрэчы польскіх і беларускіх пісьменнікаў, выстаўкі беларускіх мастакоў у Польшчы. Старалася паказаць паля-

кам багацце і разнароднасць беларускай культуры. У гэтыя дзяянні актыўна ўключаліся Ваяводскі аддзел Таварыства „Польшча-Беларусь” у Беластоку, пад кірауніцтвам Барбары Чыжбускай.

Адміністрацыйныя змены ў Польшчы — ліквідацыя старых і стварэнне новых ваяводстваў — прымусілі таварыства рэарганізацца свае структуры. Менавіта, Падляшскі аддзел Таварыства „Польшча-Беларусь” узнік як першы ў новых ваяводствах. За ім павінны быць створаны аддзелы ў Варшаве, Любліне, Лодзі, Гданьску і Зялёнай Гуры.

— Наша арганізацыя можа разлічваць на падтрымку амаль трах тысяч члену і сімпатыкаў, — кажа старшыня Галоўнага праўлення д-р Баляслаў Хмялінскі. — З іх дапамогай будзем надалей папулярызацца у Польшчы веды пра Беларусь, беларускую культуру. Са сваімі ініцыятывамі хочам трапіць перш-наперш да моладзі.

Тэрэса Занеўская — вядомая папулярызатар беларускай літаратуры ў Польшчы, са шматгадовым вопытам працы са студэнтамі — самы адпаведны чалавек для ажыццяўлення так пастаўленых прыярытэтаў.

М. В.

Дырэктару Гайнаўскага дома культуры Мікалаю БУШКО
словы шчырага спачування з прычыны напаткаўшага яго гора —
смерці МАЦІ

— выказываюць члены Праўлення Аддзела БГКТ, радныя Беларускага народна-выбарчага камітэта і працаўнікі Грамадскага камітэта пабудовы Беларускага музея ў Гайнаўцы.

Гайнаўскія інвестыцыі

— Хочам павышаць стандарт жыцця жыхароў горада, таму будуем каналізацыю і дарогі. Інфраструктура важная таксама і інвестарам, якія схочуць распачаць у нас гаспадарчую ці турыстычную дзейнасць, — кажа намеснік бурмістра Гайнаўкі Міраслаў Мордань.

За апошні год у Гайнаўцы выкананы былі 4 кіламетры 246 метраў асфальтавых дарог, што каштавала каля 2 мільёну злотых. Толькі дзве стратэгічныя дарогі выконваліся нанятымі прадпрыемствамі, а дзесяць іншых рабіліся з дапамогай жыхароў.

— Каб пабудаваць новую дарогу, трэба спачатку пракласці каналізацыю, водаправод, — гаворыць намеснік бурмістра Міраслаў Мордань. — За апошні год праклалі мы 9 кіламетраў 300 метраў каналізацыйных труб. Каналізацыю будуем з выдатнай вонкавай падтрымкай, бо частку сродкаў атрымліваем на аснове контракту для Белавежскай пушчы і ад Фонду польска-нямецкага супрацоўніцтва. Праз тры гады хочам увайсці з каналізацыяй ва ўсе куткі Гайнаўкі.

— У галіне каналізацыі і будаўніцтва дарог зрабілі мы за апошні год больш, чым за восем папярэдніх гадоў. Трэба падкрэсліць вялікую ангажаванасць бурмістраў, якія патрапілі сцягнуць сродкі не ў якасці крэдытаў, як было раней, але ў якасці датацыяў, — заявіў старшыня Гарадской рады ў Гайнаўцы Яўген Сачко.

На працягу апошняга года ліквідаваных было ў Гайнаўцы шэсць вугальніх кацельняў і алаграванне падключана да кацельні прадпрыемства „Фурнэль”, што каштавала каля 1,5 мільёна злотых. Больш чым 300 тысяч злотых каштаваць будзе ацяпленне і адрамантаванне двух блокаў па вуліцы 3-га Мая, а па вуліцы Баторыя будуць узведзены прыгожы будынкі для гандлю, паслуг і жылля. У наступным годзе запланавана ліквідаваць будынак аўтобуснага вакзала, які будзе пераведзены ў чыгуначны вакзал і закончыць будову стратэгічнай для горада вуліцы Белавежскай.

— Калі думаём пра развіццё горада дык павінны мы ездзіць на розныя мэропрыемствы, прапанаваць інвестарам

Сустэрча ў Познані. У цэнтры — міністр А. Такарчук, справа — віц-бурмістр М. Мордань.

зямлю для гаспадарчай дзейнасці, турызму і гандлю, — заяўляе намеснік бурмістра Міраслаў Мордань, які нядайна пабываў на Міжнародным інвестыцыйна-гандлёвым мерапрыемстве ў Познані. — Інвестараў трэба знайсці, бо яны самі не прыйдуть. Трэба іх пераканаць, што Гайнаўка — добрае

месца як для гаспадарчай дзейнасці, так і для турызму. У Познані размаўлялі мы з міністрами аховы асяроддзя Антоніем Такарчуком, якога запрасілі ў Гайнаўку. На добрай дарозе таксама пошукуі стратэгічнага інвестара для Гайнаўкі.

Аляксей МАРОЗ

Нашы перспектывы

У сувязі з рэалізацыяй стратэгіі развицця гмін, якія распаложаны бізка Белавежскай пушчы, нашу гміну наведаў дырэктар Цэнтра навучання развіцця мясцовай дэмакратыі ў Беластоку Януш Далецкі з жонкай Магдай і памочнікам Адамам Матейчыкам. У дніх 19 і 20 лістапада г.г. у будынку дубіцкага ГОКу адбылося рабочае спатканне гасцей з нашай гмінай уладай — раднымі, найбольш актыўнымі солтысамі і некаторымі запрошанымі гасцямі (у іх ліку быў і я); разам прысутнічалі 22 удзельнікі. Праблематыка сустэрча была вельмі багатая, быў закрануты многія цікавыя і складаныя пытанні.

У першы дзень кожны ўдзельнік атрымаў асобны спісак з запытаннямі наkont найлепшага працэсу развіцця сельскай гаспадаркі ў сённяшніх абставінах. Агульны мятаў гэтай праблемы быў адказ на пытанне, як ратаваць наш сялянскі дабрабыт і гміну, бо ўсім вядома, што ў капіталізме бедны селянін

ідзе ў „адстаўку”; такі ж лёс чакае і гміну. А нашы прыпушчанія глебы слабыя і інфраструктура ўва ўсіх галінах дрэнная.

На другі дзень работа засяродзілася на аналізе нашых слабасцей і козыраў — як шукаць выхаду з тупіка. Удзельнікі сустэрча былі падзелены на дзве групы: адна разглядала слабасці, другая — нашы козыры. Да слабасцей быў лізічаны нізкі клас грунтаў, дрэнная сельская і тэхнічная інфраструктура: брак каналізацыі і дрэнны стан дарог, некарыснае палажэнне гміны адносна вялікіх прымісовых агламерацый, адсутнасць малых прадпрыемстваў, бесправаце, апусташэнне гміны, знішчанне яравых пасевав звярынай, якая знаходзіцца пад дакладнай аховай, устарэлыя пажарніцкія прылады. Да козыраў залічана: чыстае асяроддзе, блізкасць Белавежскай пушчы, здаровы клімат, добрыя турыстычныя ўмовы (вада ём Бахматы), рэлігійная цярпімасць, ка-

рысныя камунікацыі, танная рабочая сіла. Слабасці прадставіла дырэктар мясцовай школы Ніна Карпюк-Добаш, а козыры — старшыня Рады гміны Ян Сурэль. Пасля кожны з прысутных даў свае ацэнкі наkont кожнай праблемы на адмысловым спіску-анкеце; гэтыя ацэнкі астануцца ў якасці дакументаў, якія пасля будуць разглядацца на гмінных сесіях і сходах.

Пасля перапынку адна група зноў пачала разглядаць пагрозы, а другая — шанцы. Што нам пагражае? Стварэнне Белавежскага нацыянальнага парку, цяжкасці з набыццём драўніны і дараў лесу, страта многімі месцамі працы, занядбад сельскай гаспадаркі, разарэнне гандлю з Усходам, дрэнная налогавая палітыка, рост коштаў утрымання. Нашы шанцы — развіццё турызму, стварэнне Белавежскага нацыянальнага парку, але з умовай „штось за штось”, наплыў інвестараў, будова і стварэнне рэзервуара, утрыманне аўтобуснага і чыгуначнага транспарту, мадэрнізацыя дарог, вяртанне гандлю з усходнім суседам, уваход у Еўрасаюз; пры апош-

нім прысутныя паставілі пытальнікі, бо і варта над гэтым задумашца. Шанцы прадставіла зноў Ніна Карпюк-Добаш, а пагрозы — дацэнт доктар Сяргей Корч родам з Тафілаўцам, які пражывае ў Ольштыне, але часта наведвае родную вёску і нашу гміну.

І зноў мы сумленна, ад сэрца, разглядалі прадстаўленыя пытальні; каб наша сялянскае жыццё мела сэнс і перспектывы, каб капіталізм нас не праглынуў, каб нашы дзецы ведалі смак свайго хлеба і малака, каб наша гміна дабівалася поспехаў і развівалася. У гэтай справе мы ўсе ўдзячныя войту Анатолю Паўлоўскому, які не складае рук і з усіх сіл стараецца, каб жыццё нашых сялян быўло належна ацэнена і давала добры плён кожнаму з іх. Удзячны мы таксама і сакратару гміны Мікалаю Ваўронівічу і ўсім працаўнікам; усе яны, як дружная сям'я, належна дбаюць пра свой родны дом — гміну і ўсіх жыхароў. Сэрца цешыща, што ў нашай гміне гучыць выключна родная беларуская мова, а гэта сёння рэдкасць.

Мікалай ПАНФІЛЮК

Канферэнцыя БГКТ у Беластоку

Справацьдзачна-выбарчая канферэнцыя БГКТ горада Беластока і Беластоцкага павета адбылася 12 снежня г.г. Справацьдзача старшыні аддзела Валянціны Ласкевіч ахоплівала двухгадовы перыяд, ад 5 кастрычніка 1997 года. Ужо тады, маючи на ўвазе новы адміністрацыйны падзел нашай краіны, створана было адно праўленне БГКТ для горада Беластока і Беластоцкага павета.

На працягу двух мінульых гадоў дзейнасць аддзела была цесна звязана з Галоўным праўленнем, з усім яго культурна-асветнымі мерапрыемствамі, у якія актыўна ўключаўся аддзел. За справацьдзачны перыяд арганізаваліся, між іншым, агляды і фестывалі беларускай песні, фэсты і Свята беларускай культуры, а таксама фестывалі беларускай і польскай песні Гродна-Беласток, уздел у абрацавых конкурсах і агульна-польскіх спотканиях мастацкіх калектываў нацыянальных і этнічных меншасцей, уздел у святкаванні гадавін харавых калектываў з Беластока, Гарадка і Агароднічак.

Праўленне аддзела ангажыравалася ў конкурсах мастацкай самадзейнасці школьнай моладзі, ладзіла навагоднія балі і танцевальныя вечарыны. Рабіла таксама заходы па ўядзенні ў адну з пачатковых школ у Беластоку навучання беларускай мовы. Члены праўлення аддзела БГКТ дзейнасці памагаюць у працы мастацкім калектывам у Беластоку, Гарадку, Рыбалах, Паўлах, Козліках і Агароднічаках. Валянціна Ласкевіч моцна падкрэсліла ахвярнасць і адданасць беларускай справе членаў праўлення, усіх узельнікаў харавых калектываў і выказала ім шчырую падзяку. Таксама старшыня ГП, пасол Сейма РП Ян Сычэўскі даў высокую ацэнку дзейнасці праўлення. Затым Яўген Матвяюк ад імя Рэвізійнай камісіі аддзела прачытаў справацьдзачу сцвярджаючы, што праўленне аддзела належна выконвала статутныя абавязкі і выступіў з працавай адбрыць.

Затым распачалася дыскусія, у якой выступіла адзінаццаць чалавек. Закра-

нулі яны ўсе істотныя справы дзяяння БГКТ, у тым ліку і ўваход у беларускія вёскі украінскага таварыства ды ўкраінізование іх сваёй дзейнасцю.

Лявон Харытанюк з Заблудава выказаўся за тое, каб не ствараць двух асобных аддзелаў, а толькі адзін — павятова-гарадскі. Яго думку падтрымалі Люба Гаўрылюк з Козлікаў, Ніна Аўгустыновіч з Агароднічак і Мікалай Ваўранюк з Міхалова, а Сцяпан Зенюк з Беластока сказаў, што падзел на два аддзелы можна будзе зрабіць тады, калі заснавуе такая патрэба.

Вера Харытанюк з Паўлаў, Антаніна Галубовіч з Агароднічак і Уладзімір Іванюк з Беластока расказвалі, між іншым, аб сардечнасці, з якой сустэрліся беларускія харавыя калектывы ў Быдгашчы, Шэпятове і Астралэнцы. На жаль, такі сардечнасці ў польскім асяроддзі не хапае на Беласточчыне. Сцвярджалася таксама, што аддзел меў бы большыя дасягненні, калі б распарацься з якімі-небудзь фінансавымі сродкамі. Але, нягледзячы

на гэта, цяпер у Беластоку лепшыя ўмовы да працы ў параўнанні з мінульымі гадамі, таму што дзякуючы намаганням старшыні ГП быў адноўлены будынак, што супрацоўніцтва з кіраўніцтвам БГКТ складаецца вельмі добра.

Узельнікі канферэнцыі прынялі аднаголосна дзве пастановы — адбрылі дзейнасць праўлення аддзела і вырашылі стварыць адно праўленне аддзела для горада Беластока і Беластоцкага павета.

Пасля адбыліся выбары праўлення аддзела з 16 асоб і яго рэвізійнай камісіі з 6 чалавек. У Прэзідымум Праўлення аддзела былі выбраны Валянціна Ласкевіч — старшыня, Лявон Харытанюк і Юрка Астапчук — намеснікі, Кацстусь Масальскі — сакратар, Ала Дубец — скарбнік і члены Прэзідымума — Галена Арцішуская, Любя Гаўрылюк і Антаніна Галубовіч. Старшынёй Рэвізійнай камісіі стаў Яўген Матвяюк, намеснікам старшыні — Ірэна Тшэцяк, сакратаром — Уладзімір Іванюк, членамі — Ліда Андраюк, Ніна Аўгустыновіч і Мікалай Ваўранюк.

Міхась Хмялеўскі

Мову не выбіраюць, яна сядзіць у душы чалавека...

Канфлікт нормаў

Загаловак даклада інтрыгаваў: „Канфлікт нормаў беларускай мовы”. Дакладчык: кандыдат філалагічных навук Сяргей Запрудскі з Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Месца: Кафедра беларускай культуры Універсітэта ў Беластоку, **беларускі чацвер** 9 снежня 1999 года.

Галоўным пытаннем, вакол якога развіў сваю думку дакладчык, было: стабільная беларуская мова ці не. Ён прывёў на гэту тэму шмат выказанняў беларускіх (і не толькі) мовазнаўцаў і сцвердзіў, што развіццё беларускай мовы працякала неаднастайна, зізгагамі.

З мовай 20-х гадоў змагаліся ў 30-х гады. Называлася гэта барацьбой з „контррэвалюцыянерамі” — кваліфікованымі мовазнаўцамі 20-х гадоў, якія былі рэпрэсіраваны.

Адносная стабільнасць беларускай мовы ў 30-50 гады была сформавана не шляхам грамадскай згоды. Гэтыя гады былі канфліктныя з яе папярэднім развіццём. Была нават пастанова аб разбурэнні бар'ера паміж рускай і беларускай мовамі, якія нібыта збуждавалі мовазнаўцы 20-х гадоў.

Пасля смерці Сталіна пісьменнікі першыя началі ламаць нормы, якімі вымушаны былі карыстацца ў 30-50-я гады. Уводзілася ў літаратуру шмат дыялектызаў, з народнай жа мовы

вырасла наша мова. Выспявала нязгода з афіцыйным нармаваннем і ў асяроддзі мовазнаўцаў.

У 60-80 гады мовазнаўцы ўлічвалі заказы. Аддавалася перавага варыянту, набліжаному да рускай мовы.

У апошнія гады стабільнасць нормаў беларускай мовы абсалютна парушана, сцвердзіў аўтар, маючы на думцы разнабой у друку і зварот да сродкаў, якія выкарыстоўваліся ў 20-я гады, гэтак званы эмігранцкі варыянт.

Даклады здараюцца цікавыя і менш цікавыя. Але яны выклікаюць думку, што нам трэба нечага больш. Трэба шырокай, сапраўды ўсенароднай дыскусіі на тэму беларускай мовы. Каб выказаліся і тыя, што на вёсцы высцалі мову з малаком маці, але не гавораць на ёй, бо, трапіўшы ў горад, хочуць схаваць сваю „мужыцкасць” перад светам, і тыя, што здабылі беларускую мову шляхам адукцыі, асветы і сёння гавораць на ёй, каб падкрэсліць сваё „я”. Сумна робіцца і шкада іх, калі чуеш часамі: „буд-зем”, „пойд-зем”, „сяд-зем”, але вядома прынамсі, што гэтыя людзі маюць гонар.

Калісі я папрасіла аднаго маладога беларускага музыку, які быў у Беластоку, зайсці да маіх знаёмых у Мінску і перадаць ім маленькі гасцінец. Хлапцу (ён быў з тых, што вы-

вучылі мову самі) няўця, бадай, было, што людзі гэтыя не будуць гаварыць па-беларуску, і ён трymаўся свайго. Пасля тая знаёмая сказала мне: „Смаркач ён, я з ім па-руску, а ён мне ўесь час па-беларуску адказвае. Яшчэ ён не нарадзіўся, як я ўжо па-беларуску размаўляла! Я мову лепш за яго ведаю. Захачу, дык буду гаварыць”.

Ну, і што з таго. Размаўляла, але не размаўляе. Трэба ж, каб захацела, але яна стала больш культурнай. Не хocha ўжо быць дзікункай. Хоча стаць такай, як усе, хадзіць у мундзіры. Быць лепшай.

Ва ўсенароднай дыскусіі (у якую трэба ўключыць і беластоцкіх беларусаў, і пражываючых у Расіі, Літве, на Украіне, і, безумоўна, беларусаў з эмігранцкага асяроддзя — асабліва са Злучаных Штатаў Амерыкі і Канады, дзе яны найбольш актыўныя) трэба вырашыць, якая наша мова павінна быць, ды і наогул, ці яна яшчэ патрэбная, калі нават студэнты **беларускай філаглогіі** ў **Беларускім дзяржаўным універсітэце** гавораць між сабой па-руску. Дык што, беларускую мову яны звязлі да рангу замежнай?! А вось жа нават многія студэнты англістыкі гавораць між сабой па-англійску.

І няма ніякай сілы, каб увесці ў гэтым напрамку нейкія санкцыі ў адносінах да студэнтаў беларускай філаглогіі беларускага ўніверсітэта: сярод мінскіх вучоных, якія прыхільнікамі звязніца да Ваяводскай рады аховы помнікаў змагання і пакутніцтва.

Камплект дакументаў перадалі мы ў гэту установу 23 кастрычніка 1997 г., адкуль 14 красавіка 1998 г. паведамілі нам, што нашых дакументаў у іх няма. Неадкладна перадалі мы дакumentы паўторна. 28 жніўня 1998 г. Ваяводская рада помнікаў змагання і пакутніцтва праінфармавала, што вырашэнне нашай спраўы ўсё ж такі знаходзіцца ў кампетэнцыі Гарадской управы. Чарговым нашым крокам быў зварот да прэзідэнта горада. Не маючы ніякага адказу, мы дамагліся і загінулі ў абароне II Рэчы Паспалітай у 1939 г., якія працяглі ў лагерах для ваеннопалонных і канцэнтрацыйных лагероў, у час нямецка-савецкай вайны,

урадах Чырвонай Арміі, на заходнім фронце і пасля вызвалення ў 1944-1956 гг. за свае палітычныя перакананні і канфесійную прыналежнасць. У выніку нашых настойлівых намаганняў 22 жніўня 1997 г. Гарадская ўправа паведаміла нам, што ў гэтай справе мы павінны звязніца да Ваяводскай рады аховы помнікаў змагання і пакутніцтва.

Камплект дакументаў перадалі мы ў гэту установу 23 кастрычніка 1997 г., адкуль 14 красавіка 1998 г. паведамілі нам, што нашых дакumentaў у іх няма. Неадкладна перадалі мы дакumentы паўторна. 28 жніўня 1998 г. Ваяводская рада помnіkaў змагання і пакутніцтва праінфармавала, што вырашэнне нашай спраўы ўсё ж такі знаходзіцца ў кампетэнцыі Гарадской управы. Чарговым нашым крокам быў зварот да прэзідэнта горада. Не маючы ніякага адказу, мы дамагліся і загінулі ў абароне II Рэчы Паспалітай у 1939 г., якія працяглі ў лагерах для ваеннопалонных і канцэнтрацыйных лагероў, у час нямецка-савецкай вайны,

да змагання з памешчыкамі, купцамі, фабрыкантамі, святарамі, інтарэсы якіх увасабляла БНР. Саюзікамі БНР называліся нямецція, польскія і ўкраінскія акупанты, якіх войскі былі тады на тэрыторыі Беларусі. Кіраўніком урада бальшавікі назначылі беларускага камуніста Зміцера Жылуновіча, але фарміраванне палітычнай паліцыі даручылі Мяснікову, які рагуча супраціўляўся існаванню беларускай дзяржаўнасці. Ва ўрадзе БССР было 11 расійскіх і 8 беларускіх камуністаў.

Не праішоў месяц, калі маскоўскія ўлады — зразумела, выступаючы ад імя люду — паменшылі тэрыторыю Беларусі, да змагання з памешчыкамі, купцамі, фабрыкантамі, святарамі, інтарэсы якіх увасабляла БНР. Саюзікамі БНР называліся нямецція, польскія і ўкраінскія акупанты, якіх войскі былі тады на тэрыторыі Беларусі. Кіраўніком урада бальшавікі назначылі беларускага камуніста Зміцера Жылуновіча, але фарміраванне палітычнай паліцыі даручылі Мяснікову, які рагуча супраціўляўся існаванню беларускай дзяржаўнасці. Ва ўрадзе БССР было 11 расійскіх і 8 беларускіх камуністаў.

Не праішоў месяц, калі маскоўскія ўлады — зразумела, выступаючы ад імя люду — паменшылі тэрыторыю Беларусі, да змагання з памешчыкамі, купцамі, фабрыкантамі, святарамі, інтарэсы якіх увасабляла БНР. Саюзікамі БНР называліся нямецція, польскія і ўкраінскія акупанты, якіх войскі былі тады на тэрыторыі Беларусі. Кіраўніком урада бальшавікі назначылі беларускага камуніста Зміцера Жылуновіча, але фарміраванне палітычнай паліцыі даручылі Мяснікову, які рагуча супраціўляўся існаванню беларускай дзяржаўнасці. Ва ўрадзе БССР было 11 расійскіх і 8 беларускіх камуністаў.

У лютым з'явілася новая бальшавіцкая дзяржаўная ўстанова — Літоўска-Беларуская Савецкая Сацыялістычная

Рэспубліка (Літбел). У яе ўладах не было ніводнага беларуса, ні літоўца. У асноўным гэтае ўтварэнне, якое называлася беларуска-літоўскім, складалі паліякі і яўрэі. Літбел, як звышнацыянальная арганізацыя, меў быць доказам, што савецкая ўлада паслядоўна прытрымліваецца права народаў на самавызначэнне.

А пасля жах уключыць мінскасе тэлебачанне. Дыктары нібы гавораць па-беларуску, а чуеш рускую мову з яе гаварком, з яе мелодыяй. Кожная мова мусіць мець сваю абалонку, свой каларыт, менавіта сваю мелодыю. Ніколі, аднак, мы гэтага не дасягнем, калі беларуская мова будзе толькі кніжнай, акадэмічнай мовай.

Я лічу, што паняцце „канфлікт нормаў” у казусе: **беларуская мова** трэба разглядаць перш за ўсё не з боку ўпłyваў на яе рускай ці польскай мовай і не таму, што ад дыялектаў у нашай мове аж кішыць (чаго не саромеюцца, дарэчы, іншыя народы, а наадварот клапатліва адносяцца да іх, лічачы, што дыялектызмы не псуюць, а ўзбагачаюць літаратурную мову), а трэба разглядаць значна шырэй.

Справа ў тым, што норма нармальнага чалавека — размаўляць на роднай мове. Канфлікт нормаў прайяўляецца ў тым, што беларуская мова ёсць, а паслугоўвацца ёю ў штодзённым жыцці не хочуць самі беларусы. Дакладчык задумваецца, ці канфлікт нормаў і моўны хаос спрыяе таму, каб людзі выбіралі беларускую мову як асноўную. А мне здаецца, што мову не выбіраюць, яна сядзіць у душы чалавека. Ды толькі дзе, у якой установе на Беларусі можна на ёй пагаварыць?..

Ада Чачуга

Цярністы шлях да помніка

Таварыства будовы Помніка права-славаўным жыхарам Беласточчыны забітым, замучаным і прапаўшым у 1939-1956 гадах зарэгістравана было ў Ваяводскім судзе ў Беластоку 30 красавіка 1997 года. Мэтай Таварыства з'яўляецца ўвекавечанне памяці загінуўшых праваслаўных жыхароў Беласточчыны шляхам узвядзення ім помніка ў Беластоку, на гарадскім скверы побач Свята-Мікалаеўскага сабора. Дзейнасць Таварыства вядзеца ў двух напрамках: атрымання дазволу ўлад на пабудову помніка і зборання персанальных даных загінуўшых асоб.

6 мая 1997 г. звязніца да змагання і пакутніцтва праінфармавала, што помнік будзе атрымашы атакам грамадскай сувязі ў рэлігійным плане, ушанаваннем памяці праваслаўных грамадзян, якія змагаліся і загінулі ў абароне II Рэчы Паспалітай у 1939 г., якія працяглі ў лагерах для ваеннопалонных і канцэнтрацыйных лагероў, у час нямецка-савецкай вайны,

да змагання з памешчыкамі, купцамі, фабрыкантамі, святарамі, інтарэсы якіх увасабляла БНР. Саюзікамі БНР называліся нямецція, польскія і ўкраінскія акупанты, якіх войскі былі тады на тэрыторыі Беларусі. Кіраўніком урада бальшавікі назначылі беларускага камуніста Зміцера Жылуновіча, але фарміраванне палітычнай паліцыі даручылі Мяснікову, які рагуча супраціўляўся існаванню беларускай дзяржаўнасці. Ва ўрадзе БССР было 11 расійскіх і 8 беларускіх камуністаў.

Стайленне мясцовых і цэнтральных улад красамоўна сведчыць аб тым, што яны не жадаюць помніка і, прымяняючы розныя юрыдычныя хітрыкі, адтэрміноўваюць яе вырашэнне ў бясконцасці. Мы лічым, што мэтай такога рода дзеянняў з'яўляецца спрэчанне слядоў існавання праваслаўных жыхароў Беласточчыны.

Паралельна з хадайніцтвам аб дазволе вяліся працы па зборніні звестак аб загінуўшых асобах, якіх мае ўвекавечыць праектаваны помнік. З гэтай мэтай былі накіраваны просьбы ў гмінныя управы ўсіх Беларусі, у школы з беларускай мовай навучання, у рэ-

дакцыі. Сваёй ідэяй хацелі мы зацікаўіць Саюз украінцаў Падляшша. Толькі „Ніва” і „Часопіс” прапагандуюць узгаданую тэму. Многа дапамагае нам таксама Галоўнае праўленне БГКТ.

Завяршыўся ўжо збор даных па Гайнаўскім павеце. Большасць гмін да справы паставілася сур'ёзна і адказала на нашы апытальнікі. З Чаромхі вярнулася 9 біяграфічных даных загінуўшых, з Чыжоў — 23, з Гайнаўскай гміны — 26, з горада Гайнаўкі — 21, з Нарвы — 26, з Нараўкі — 23. Войт Белавежскай гміны адказаў, што ў гмінных дакументах такіх даных няма. Мне здаецца, што калі б чыноўнікі хацелі нам дапамагчы, маглі б сабраць інфармацыю ад сведкаў. Не маем таксама доступу да архіва Акруговай камісіі па даследаванні гітлеравскіх злачынстваў, таму пры камплементаванні даных карыстаемся выданнямі, прысвечанымі гэтай тэмэ. Да гэтай пары ўстанавілі мы звесткі пра 867 ахвяр са 129 мясцовасцей. Цяпер управа Таварыства будовы Помніка права-славаўным жыхарам Беласточчыны вядзе збор даных па астатніх паветах.

Канстанцін МАСАЛЬСКІ

Як узнікла Савецкая Беларусь

[1 [«] працяг]

Фармальна аб'яўленне Беларускай ССР аddylosoся падчас Канферэнцыі Паўночна-Заходняга камітэта Расійскай камуністычнай партыі (бальшавікоў), якая пачалася 30 снежня 1918 г. Канферэнцыя па жаданні Сталіна пераўтварылася ў I З'езд Камуністычнай партыі (бальшавікоў) Беларусі. Гэта гэта ж дня З'езд абвясціў рэзалюцыю аб стварэнні БССР. Зразумела, бальшавікі спасылаліся на волю беларускага нар

Хата ў Цісоўцы ажыла ў песні

„Далёка” — 1960 год

Рышард Капусьцінскі* пісаў:

„... Стары быў як елка. З горада прыехалі мястовыя. — Гі-гі, — кречыць мястовы да мястовой, — глядзі, якое парахно! Ходзіць і свеціць. — Але ніхто тут не смяяўся з сівага воласа. Бо гэта была зямля старых людзей. (...) Усе былі старыя. Старасць гэта штосьці бязвыхаднае. А выйсця з гэтай зямлі не меў ніхто. Наўкол мяжа. Палі, лугі, багна і лес! Граніца. За мяжой жыццё мусіць быць лепшае. Так людзі заўжды думаюць. А потым едуць. Вяртаюцца. Ну, як там? — пытаюцца ў таго, што вярнуўся. А чалавек маўчыць, махае рукою. Заўтра пойдзе ў поле. Возьмем жменю зямлі, панюхае. Адкуль мястовым ведаць, што зямлю нюхаць можна? А яна ж пахне. Soir de Paris. Тут у зямлі два пахі — пясчаны і багонны. Ліхія палеткі, худыя разоры. (...)

No i patrzcie, cisowski chłopak zegarkiem blyska!

У вёску туды, як ідуць драты. У драх спываюць электрычныя іскры. Птах сядзе на дрот — птаха не заб'е. А чалавек даткне — мёртвы ўпадзе.... (...)

У старых хатах застаўся след ад лу́чыны. След той трэба замалываць. **Уваходжу ў ізбу, жагнаюся крыжам;** абстракцыянізм на ўсю катушку. Адна сцяна — пастэльны крэм. Другая — аранжавая. Іншая — блакітная, столь таксама. Радыё на шкапчыку, абажур на столі, машынка на ганаровы месцы. (...) **Дзені** ў ложачках, на белых падушках. Усе ў школу ходзяць. Найстарэйшы ў гэтым годзе школу кончыць, пойдзе вучыцца далей. Но ж такі разумны. **Мондрыя рэчы ў шытках піша.** А якія? (...)

Калі чалавек вучоны, то носіць акульяры. Такіх час-часом бачылі ў сталіцы. Хадзілі, спісвалі абраады, звычаі, вясельныя спеўкі. Рай тут ім быў. Но гэта зямля праклятая — рай для этнографаў. Упрылі беластоцкі багон, затоены ў цяні Белавежскія пушчы. І гэтая Цісоўка, загубленая дзесьці ў вілах Нарвы і Свіслачы такім раем магла быць. Panowie, — выкладваў нам ва універсітэце прафесар, — jeżeli przed wojną chcieliście odnaleźć autentyczna słowiańską zadrużę, która charakteryzowała okres wspólnoty pierwotnej na tym obszarze Европы, musicie jechać — o — w te strony”.

Янель, Лукша, солтыс Лясота... «Вусаты», «Шчарбаты»... „Якія лонкі тут маем, што калі б ваду ў Нарву адпусціць, то была б гадоўля на тысячу кароў, уся краіна пракармілася б...”

Дае паэтычным дамам прыкурыць Яцак Падсядла. Частую Багдан Дудко.

„Мужык кажа: вёска. Але і кажа: край. Цісоўка выкараскалася з багны, з дзіке прорвы. Да бітай шашы кіламетраў 25. Да чыгункі 20.

Было, але ўжо не ёсьць

Пралягалі сюды пуці, сляпяя з аднаго канца, другім лучыліся з Гайнаўкай. Ніколі тыя пуці не дзейнічалі. Мужыкі ішлі пуцямі — міліція мандат узяла. (...) Рашэнне міністэрства было такое: дамо чыгунку, як пабудуеце станцыю. Мужыкі коней запрэглі, зямлі навезлі, перон быў. Адкрыццё ў снежні 1959. Мала ёсьць такіх паўстанкаў. Ля самых пуцёў пачынаецца пышны карабельны лес. На версе насыпу, пасярод перона, укананы стоўб, на стаўбе газоўка. Людзі зходзяцца, сядоць у лесе, чакаюць

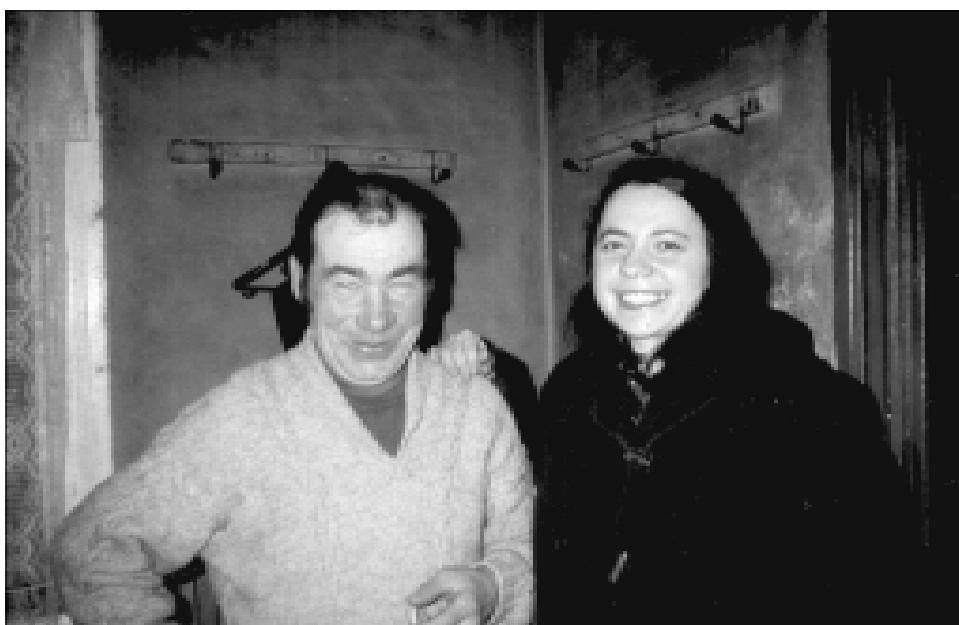
циагніка. Бабы пагамоняць, пакураць мужыкі. Не агледзішся, як прымчыща срэбная страла. Найлепшым цягніком ездзяць людзі з Цісоўкі, бо ж маюць сучасны дызельныя люкс-тарпеды... (...) Pięknie jest.”

Pięknie jest. Было.

НАПРЫКАНЦЫ ВЕКУ, У КАНЦЫ СВЕТУ

Сорак гадоў пасля нарысу Капусьцінскага. Тады, калі тыя, цісоўскія дзіцяцікі, што ляжалі на падушачках у каліровай ізбе, прывезлі паказваць той канец свету. Паэтычна.

Але хата Яцка Падсядлы, паэта, чиу книгу (вершы і апавяданні) „Цісоўка” ў сёняшні вечар прэзентуеца часопісам „Карткі”, — сёня ў руіне. Пакіну-

Гандзя Кандрачук сваёй песні ўчэшила Зютка Дудко, ажыўіла апусцелую хату Антося і Юзафа.

Плагіят

Быць паэтам, пісаць вершы — гэта вялікі талент, дадзены ад Бога. Паэзію трэба мець у крыві, нарадзіцца з ёю. Усе, хто піша вершы, падзяляюцца на дзве катэгорыі: паэты і вершаплёты. Такі мой асабісты погляд і вы не абавязаны з ім згаджацца. Кожны паэт можа быць вершаплётам, але далёка не кожнаму вершаплётту дадзена пераадзіцца ў паэта.

Ёсць яшчэ адна катэгорыя, якая ганьбіць і адных, і другіх — plagітары. Напомню, што plagітар — гэта чалавек, які прысвойвае чужую творчасць, падпісваецца пад чужымі творамі сваім іменем, выдае яго за свой без розніцы і гэта цэлы твор, ці толькі яго ўрыйкі. Ва ўсім свеце plagіят караны, бо аўтарскія права абараняюцца законам. А ў нас яго ўзнагароджваюць.

Прыклад: адкрываю „Ніву” н-р 45 ад 7 лістапада 1999 года, у аддзеле „Зорка” чытаю, што вучаніца пятага класа школы ў Дубічах-Царкоўных Бася Трафімюк атрымала ўзнагароду ў Агульна-польскім конкурсе беларускай паэзіі і прозы. Падумалася: „Добра, што младзь пробуе свае сілы ў паэзіі. Патрэбная рэч і тыя конкурсы, што праводзяцца сярод маладых літаратараў, заахвочваюць дзяцей да творчасці”.

Чытаю верш, які друкуеца ў гэтай жа „Зорцы”. І раптам жарам мянене абілло. Да болю знаёмымі паказаліся мне радкі гэтага верша. Прачытала яшчэ раз у надзеі, што мне толькі здаецца тое падабенства. Але не. Чым больш разоў чытала верш, тым больш пераконвалася, што ўжо сустракалася з ім раней. Пачала шукаць праўды. Знайсці яе было не так цяжка, хапіла адкрыць „Беларускі календар” на 1999 год на стар. 143 і прачытала верш Ва-

сіля Петручuka „Начавала дзе папала”. Вось і арыгінал, а ўзнагароджаны верш у „Зорцы” — гэта толькі скарочаная яго версія.

Цяпер як іронія ці сарказм гучыць слова ў артыкуле „Зоркі”: „Цікава, што Басін верш нагадвае творчую манеру Васіля Петручuka”.

Падводзячы вынікі маіх разважанняў скажу, што пэўна не ўсё ў парадку з нашымі адносінамі да літаратуры, культуры і многа іншага. Штосьці не так,

Сустрэча з калядою

Праўленне Аддзела БГКТ у Гайнаўцы супольна з прафаслаўнымі прыходамі ды Гайнаўскім домам культуры арганізуюць III Гайнаўскія сустрэчы з прафаслаўнымі калядак у выкананні школьнай моладзі. Кожная група калядоўшчыкаў рыхтуе сама менш

тая. А свойская презентацыя — у хаце Антося і Юзафа Дудкоў, таксама прытоенай у самоце, халоднай (хоць тата Багдана, Зютак, прарапалі ў ёй). Пабляклья святыя абрэзы, бабка Антося са шлюбнага партрэта строга паглядае на мастацка-паэтычны тлумок маладых беластоцкіх творцаў, згуртаваных вакол часопіса „Карткі”, якімі плённа кіруе ейны ўнук. Пражэктары тэлебачання слізгаюцца па памаліваных алейнай фарбай сценах — ніколі так тут светла ў снежаньскія вечары хіба і не было, і за газоўкай, і за электрычнай лямпай. І хоць гулліва быццам, але адзін маўклівы, заўсёды, дарэчы, сцішаны выдатны паэт Яцак, які найменш кідаеца ў вочы ў гэтай стракатай мастацкай гурбе. „Яго там гняздо” — махнүў быў рукою ў бок цемры Багдан, калі чакалі Яцка, пакуль вернецца са свайго адзінокага шпациру пад сваю хатку. „Чаму ты яе пакінуў!?” — крыйдліва бы за ту хатку і за сябе самую запыталася потым у яго Гандзя. А ён, адмахваючыся ад іншых журналістаў, пасля таго, як у хаце Дудкоў раптам празвінелі моцныя Гандзін і Алінін галасы (гэта ж для яго, і для гэтае хаты співали беларускія песні дзяўчыны), ціха сказаў: „Я табе магу пра сябе сказаць”.

Ажыла хата. Я, седзячы на покуце, месцы святым і поўным моцы тых, хто тут быў і адышоў паглядаючы на сваё, адчула тую яе радасць і трывогу, што зараз гэта кончыцца. І застанецца хата адна ў ту юную сырую ноч, неабагрэтая. Без гоману. Без надзеі на маладыя галасы. З Антосяй і Юзафам угляджаючыміся ў вечнасць.

— Я падумай, як няшмат астасцца ад светаў быльых, — сказаў Яцак. — Часам штосьць, найменшы нават след, удастоцца ласкі ацалення шляхам слова.

Міра Лукша

Фота аўтара

*Ryszard Kapuściński, Busz po polsku, Warszawa 1962.

Яцак Падсядла

* * *

Святая гадзіна рання. Коўсны гук
сягае наўпрост
У гарычок майго чэрата поўны
залатых манет.
Жаўранак пранізлівым голасам
дзіравіць неба.
Пчолы, гуллівыя паветраныя
камбайні,
збіраюць свой салодкі пён.
Чалавек рубае дрэва, непераможны,
разбуджсаны.
Ніколі не дасягнем мы сэрца
таямніцы.

Пераклада на родную Міра Лукша

калі вучаніца ў інтэр’ю для праграмы „Самі пра сябе”, не маргнуўшы вокам, сказала: „Я прачытаю верш, які напісала сама” і зацітавала ўрыйкі з верша В. Петручuka.

Дарагія мае, гэта тэма для глыбокіх раздумаў. Калі сёня мы ўзнагароджваєм яўны plagіят, ці заўтра не страцім рабштак сваёй годнасці, гонару, культуры? Но сёня — Васіль Петручук, а заўтра — Багдановіч, Купала, Колас.

Наталля Герасімюк

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Памятны здымак удзельнікаў II выпуску конкурсу „Артыкулы квартала” ля рэдакцыі „Нібы”.

Разважанні на тэму апавядання „Добрая фея”

Калі я прачытала апавяданне пад загалоўкам „Добрая фея”, падумала, што такіх людзей, як Віця, на свеце вельмі многа. Маюць яны такую самую проблему — іншыя людзі іх не адабраюць, часам не хочуць нават з імі гаварыць. Пакрыўданыя людзі гэта не толькі дзеци, з якімі не хочуць сябраваць аднагодкі, не толькі хворыя людзі, але і наркаманы, і алкаголікі. Іх сустрэла такое ж няшчасце, як і хворых людзей, але яны былі на пачатку свядомыя таго, што робяць. Потым ужо не маглі інакш паступаць.

У канцы апавядання было павучэнне, якое можна аднесці таксама да алкаголікаў і наркаманаў — што добрае сэрца і шчырае слова можа зрабіць цуд. Хаця нельга іх вылечыць, аднак можна дапамагчы ім і іх сем’ям. Трэба ім сказаць, што сваім паталогіямі крыўдзяць і сябе, і іншых. Хай паспрабуюць паступаць інакш, а тады будзе лягчэй усім.

**Бася ЖЭРУНЬ, VI „ц” клас
бельскай „тройкі”**

Мы, вучні III „ц” класа Пачатковай школы н-р 3 у Бельску-Падляскім, раскрылі напісаць Табе, „Зорка”. Да сёння мы вельмі ўспамінаем нашу

сустречу. Маєм надзею, што яшчэ не раз сустрэннемся. А сёня мы хочам з чытачамі „Зоркі” падзяліцца нашымі ўражаннямі на тэму апавядання „Добрая фея”. На ўроку беларускай мовы настаўніца прачытала нам апавяданне, якое нам вельмі спадабалася. Мы дойга размаўлялі на яго тэму. Некаторыя з нас захацелі нават запісаць свае думкі. Дасылаем Табе, „Зорка”, некаторыя працы. Чакаем таксама новых, цікавых апавяданняў у „Зорцы”.

Я падышоў бы да Віці. Ён не ўмей хадзіць, але вельмі прыгожа расказваў казкі і цікавыя гісторыі. Я яму расказаў бы пра свою школу і маіх сяброў. Калі б Віця хацеў гуляць са мною, я іграў бы з ім у шахматы, рашаў крыжаванкі і глядзеў фільмы.

Марцін ВРУБЛЕЎСКІ, III „ц” клас

Мне вельмі спадабалася апавяданне „Добрая фея”. Я таксама, як Валя, хацеў бы дапамагчы Віці. Я завёў бы з ім сябровства. Кожны дзень я прыходзіў бы да яго і расказваў пра тое, што здарылася ў школе. Я стараўся б яго развесяліць.

Тамаш ТАРАНТА, III „ц” клас

Міхась Рудзішкін

Навагодні баль

(казка)

Месяц выплыў з-за бяроз,
Асвяціў зямлю з нябес —
І зямля папрыгажэла
Ад чароўнага святла,
Тут, у лесе,
Кветкай белай,
Як у казцы, расцвіла.
Дзед Мароз паважна крохыць,
Прыбірае ўсё кругом,
Ёлку да святочнай ночы
Абсыпае серабром.
Жыхары ляснога краю
Сустрокаюць Новы год.
Заяц птушак запрашае
У вясёлы карагод.
Ад такой да іх увагі¹
Ажылі адразу птахі,
З хмызнюкоў,
З глухіх бароў
Прыляцелі да звяроў.
Дачакаўся ночы ледзь,
Расцягнуў баян мядзведзь —
І на лес увесь запела
Птушак і звяроў
Капэла.
Пра курэй пяе лісіца,
Пра вавёрачку — куніца,
Пра ігліцу —
Ён, глушэц,
Шызаўрылы маладзец,
А мядзведзь —
Пра мёд пчаліны.
Славіць лось кару асіны.
Воўк завыў пра парася,
А за ім —
Сямейка ўся.
Дзік і сойкі, як заўжды,
Апяваюць жалуды.
На сяброў-танцораў глянуў —
І не змог ужо ўсядзець,
А скакаць пайшоў з баянам
Каля ёлкі
Ён, мядзведзь.
Аж засопся Дзед Мароз —
Падарункаў мех прынёс,
Раздае іх сам
Гасцям —
Птушукам і звярам.
Так да раніцы амаль
Не змаўкаў святочны баль,
Шмат было забаў-прыгод —
Не забудуць Новы год!

Польска-беларуская крыжаванка № 52

Запоўніце клеткі беларускім словамі. Адказы (з наклееным контрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Para	▼	Moda	▼	Dar	As	Alt	▼
Okazja		Buch!					
►		▼		▼	▼		
Radość ►							
Makary							
►							

Адказ на крыжаванку н-р 48: Віза, балаган, радар, падарак. Гара, лад, вада, Ігар, зара, фан.

Узнагароды, **фламастэры**, выйграі: **Данеля Дудзіч, Марта Фільянавіч** з гімназіі ў Нарве, **Агнешка Сцепанюк** з Чыжоў, **Эва Казлоўская, Аня Нікалаюк** з Бельска-Падляскага, **Аліна Трафімюк і Аня Раманюк** са Старога Беразова, **Бэата Парфянюк** з Хітрай. Віншаем.

Злева: Гражына Пашкоўская, Мажэна Жменька, Міхась Сцяпанюк і Марцін Анічук.

Бася Андраюк, Тамаш Яўфімюк, Лукаш Верамяюк, Наталля Бабулевіч і Барбара Жэрунь.

Артыкулы квартала

— Для нас вельмі каштоўнымі з'яўляюцца вашы допісы і артыкулы. Яны — доказ таго, што „Зорка” падтрымоўвае жывы контакт з асяроддзем школьнікаў, — сказаў на прывітанне галоўны рэдактар нашай газеты Віталь Луба.

Завяршыўся другі выпуск конкурсу для карэспандэнтаў „Зоркі” пад загалоўкам „Артыкулы квартала”. Урачыстае падвядзенне вынікаў конкурсу адбылося 11 снежня г.г. у рэдакцыі „Нівы”.

Конкурс датычыў артыкулаў на друкаваных на нашых старонках ад 15 сакавіка па 30 мая г.г. З 31 допісу на рэдакцыя вылучыла 9 артыкулаў і падала іх на суд нашых чытачоў. Сярод прапаноў апынуліся разнавідныя жанры журналістыкі: інфармацыя, інтэрв’ю, фельетон, эсэ і, нават, літаратурныя спробы.

Сярод кандыдатаў апынуліся вядомыя ўжо нашым чытачам аўтары: Жанэта Роля, Міхась Сцяпанюк, Мажэна Жменька і Гражына Пашкоўская з ПШ н-р 3 у Бельску-Падляскім (з увагі на тое, што

конкурс датычыў артыкулаў узікльных у мінулым навучальным годзе, пазначым тадышні клас і школу на вучэнцаў), а таксама пачаткоўцы: Наталля Бабулевіч (IV клас), Барбара Жэрунь, Тамаш Яўфімюк і Тамаш Верамяюк (V клас) — усе вучні бельскай „тройкі”, сёмакласнікі — Барбара Андраюк з ПШ у Дубічах-Царкоўных і Марцін Анічук з ПШ у Новым Корніне, вучаніцы восьмых класаў: Патрыцыя Кос з ПШ у Ласінцы і Анета Яканюк з ПШ у Нарве.

Найбольш галасоў (53) назірала ў чытачоў Барбара Жэрунь, на якую прагаласавалі ўсе вучні і настаўнікі з ПШ у Крывой. Бася з'яўляецца аўтарам інфармацыі „Маліванне крыжа ў Рыбалах”. Як падказвае загаловак, допіс распавядаў пра падзеі на XVII Сустрэчах „Зоркі”, якія адбыліся 24 красавіка ў Рыбалах. Апрача змястоўнай інфармацыі аўтарка перадае атмасферу мерапрыемства. Лаўрэатка атрымала **грашовую ўзнагароду — 100 злотых**. Згодна правілам конкурсу, ўзнагароду ў выглядзе фотарэпартажу атрымалі таксама аднакласнікі Басі, вучні VI „ц” ПШ н-р 3.

Узнагароду рэдактара „Нівы” — **грамату і 100 злотых** — атрымала Патрыцыя Кос за нарыс „Пасхальная радасць у маёй сям’і”. Такую ж ўзнагароду, прызначаную рэдакта-

рам „Зоркі”, атрымала **Жанэта Роля**, аўтарка фельетона „На Сустрэчах крадуць ды... мардуюць”.

Наш конкурс прадбачваў таксама ўзнагароды чытачам.

Гадавую падпіску „Нівы” выйграла Аднна Трэховіч з Крывой, польска-беларускі слоўнік — Януш Кавальчук з Крывой, відэакасету з запісам беларускамоўнай казкі „Прыгажуня ў сонным лесе” — **Валянціна Гішт** з Гайнайука.

Конкурс „Артыкулы квартала” праводзіцца ад 1 студзеня г.г. З увагі на фінансавыя клопаты і канікулы зацягнуўся тэрмін падвядзення яго вынікаў. Зараз чакаюць нас яшчэ два выпускі — за трэці і чацвёрты кварталы. На заканчэнне прадбачваецца яшчэ конкурс на артыкул года. Ад лістапада г.г. наш конкурс праводзіцца ў рамках праекта „Маладыя прафесіяналы”. Наш праект атрымаў грант у кон-

курсе, аб’яўленым Цэнтрам грамадзянскай адукацыі Польща-Беларусь.

Наши спонсары: Цэнтр грамадзянскай адукацыі Польща-Беларусь, Пачатковая школа н-р 3 у Бельску-Падляскім.

ЗОРКА

Зіма

Надыходзіць зіма,
Наша ўлюблённая пара.
Студзень — любы наш месяц,
бо ў ім — Каляда.
Нам падарункі прывозіць
Дзед Мароз наші мілы
а пасля юшчэ намарозіць
у канікулы штосілы.
Бабу снегскую паставім ля акна.
Найлепшая з усіх пара — зіма!
Юліта БАШУН, Міра ЗАБРОЦКАЯ,
Эмілія АНДРАСЮК, ПШ у Чыжах

Жанэта Роля.

Узнагароду чытачу выйграла Барбара Жэрунь з Бельска-Падляскага.

Разважанні ў канцы тысячагодзя

Канчаецца дваццатае стагоддзе. У тэлебачанні без перапынку гавораць, што 2000 год — эпахальнае тысячагоддзе. Людзі ў канцы года крышку спыняюць тэмп жыцця, думаюць пра мінулае і будучыню.

Пасля апошняга кароткага падарожжа я вельмі часта аддаюся розным думкам. Нягледзячы на холад і галалёд я сабралася ў дарогу. Пасля дзвюх гадзін, перад маймі вачыма паказаўся знаёмы краявід. Я ўбачыла невялікі хваёвы лес, за якім яш-

чэ некалькі гадоў таму цягнулася ворная зямля. Весела тут шумелі калісці пішанічныя нівы, зелянелі цукровыя буракі. Я пазнала палявую грушу, нямую сведку працы сялян у летнюю спякоту і дажджлівия, халодныя восенінскія дні.

Зямлю пакрывала беленъкая снежная пярынка. На хвіліну бліснула сонца, адвечны сябар долі і нядолі чалавека. Весела зашумела елка, якая расце паблізу грушы. Зялёнае дрэўца выклікала мілыя, калядныя ўспа-

міны. Мяне здзівіла, адкуль на раллі ўзялася елка. Напэўна не пасадзіў яе тут ніякі чалавек. Я ўважліва паглядзела яшчэ раз навокал. Маю ўвагу звярнулі маленъкія, маладзенъкія бярозкі, якія ледзь-ледзь вытыркваліся з-пад снегу.

Я сабралася з думкамі. Праўда была бязлітасная. Зямлю ўжо напэўна ніхто не апрацоўвае, яна нікому непатрэбная. Адзінамі гаспадаром з'яўляецца тут прырода.

У канцы дваццатаагодзя бе-

ларуская вёска паволі памірае. Пусцеюць дамы. Сцежкі, якімі дзесяткамі гадоў хадзілі людзі, зарастаюць травой.

Вельмі тужліва выглядаюць апусцелыя вясковыя школы, у якіх гамоніць толькі вецер. У паветры хістаяюцца ваконныя рамы пазбаўленыя шкла. Не ведаю, ці мой хмурны, бязрадасны настрой да канца абгрунтаваны. Кожны кій, як гавораць, мае два канцы. Вельмі цікавіць мяне, што думаюць іншыя людзі на гэту тэму.

Анна АЎСЯНЮК

Блакітная рэспубліка

Свята-Троіцкая царква ў Міры.

14. Сусветныя тосты ў Міры

Пакуль аглядаць Мірскі замак, разшаем пашукаць таннай сталовай і паснедаць. Акружыўшы старажытны рынак, мы папалі ў „Сталовую”. Пасля калькуляцыі выявілася, што ўсе прапанаваныя стравы можна купіць за няпоўны доллар. А вось і меню, якое ў выглядзе звычайнай карткі са схытка самотна вісела на сцяне, шыкарна прыграбленай гіпсавым барэльефам з выявамі русалак, галубоў і калосся:

Салат з капусты — 20 000 р.
„Щи” (суп з капусты) — 66 000 р.
Макароны — 15 000 р.
Катлеткі са свініны — 89 000 р.
Гуляш са свініны — 132 000 р.
Чай — 7 000 р.
Кампот з яблык — 7 000 р.
(За доллар нам плацілі 490 000 беларускіх рублёў).

Нягледзячы на таннасць яды, усталовай не было жывой душы. Над буфетам віселі ліпучкі для насякомых добра ўжо аблепленыя мёртвымі мухамі. Аднак самае вялікае ўражанне выклікаў надпіс: „Не курить, не сорить! Распитие спиртных напитков запрещаецца”. Тым часам у памяшканні кусаў за вочы папяросны дым. Некалькі хвілін пазней завіталі мужыкі, якія мігам распілі

пляшку гарэлкі. Пра нармалёвасць іх паводзін сведчыла адсутнасць абурэння з боку абслугі гастронома. Выпівое пазычылі нават на кухні нож для ўскрыцця бутэлькі і шклянку. З часам дзядзькі спадабаліся і нам. Калі трэці раз зайшлі даканаць чарговую бутэльку, у наш бок пачуліся сяброўскія тосты: *За гасцей Mira i за вас, класныя дзевачкі!* — стоячы прадэкламаваў чарнявы фагэт ды на дадатак заўсіхаўся залатымі зубамі. Пры другім тосце пачуліся больш асабістыя ноты: *За маю доч i за вас, красавіцы!*

Заказываем яечню, хаця і не было яе ў меню. З трыщаци ѹек. Доктар Глагоўская ідзе да кухарак на кухню, рассказвае там пра нас і неўзабаве гамоніць з цёткамі як са сваімі сваячкамі. Дапамагае ім смажыць яечню. З кухні далятае чысценька беларуская мова. А тым часам аматары хуткага піцця ўзносяць за наша здароўе інтэрнацыянальны тост: *За жэнічын Mira, каб вам шанцавала ў жыцці!*

За поўнае снеданне для дзевяці асоб плацім мільён рублёў, крыху больш за два долары.

Кожны, хто наведае Mіr, павінен не толькі пабачыць замак, але і пашпацьраваць старымі вуліцамі мястэчка. На рынку веяла нейкай магі-

яй. Мініяцюрныя камянічкі прымушалі думаць пра іншую якасць жыцця ў мінулым. У паветры разносіўся пах пернікаў, гоман гандлярак і рамеснікаў. Трызнішы пра мінулую стагоддзі, мы спыніліся побач фірменнага магазіна калгаса „Советская Беларусь”. На пустых паліцах прыкметлі мы адну гнілую бульбінку.

— А за чым гэтая чарга? — папыталіся мы ў бабы, што з блакітнай цыстэрны разлівала напой „Квас”.

Тая чарга вяла ў пункт продажу шклятараты. У чарзе стаялі дзеці і старэйшыя кабеты.

Наша кампанія, відаць, кідалася ў очы. Некаторыя местачкоўцы нават спынялі крок, каб пасачыць у наш след. Вельмі ўчешыла нас заўвага дзядзькоў, што з заложанымі рукамі без справы стаялі на рынку.

— Што там у той Польшчы маюць, ты паглядзі на іх — якія худыя!

Фактычна, у нашай групе пераважалі замораныя студэнты, ды на дадатак у штоніках.

* * *

Рэтраспектыўна-рускі стыль Свята-Троіцкай царквы, што на паўднёвым баку рынку, невыносна кусаўся з мясцовай метафізікай. Храм пабудаваны ў пачатку XVI стагоддзя, пазней як царква базыльянскага мана-

стыра, быў перабудаваны пасля Студзенскага паўстання. Храм завяршаючы пяць купалоў і трох'ярусная вежа-званіца. На жаль, царква адкрываецца толькі на час багаслужбы.

Закрыты быў таксама Мікалаеўскі касцёл, помнік архітэктуры рэнесансу, на паўночным баку рынку. Пабудаваны ён у 1599-1605 гадах. Століцей пазней касцёл быў адноўлены, прыдбай тады барочны алтар, а ў гонар перамогі над шведамі касцёлу быў адліты новы звон. Пры касцёле існавала школа і шпіタル св. Эскулапа. У 1855 г. касцёл быў перададзены ў карыстанне Праваслаўнай царкве. Аднак пасля першай сусветнай вайны, храм зноў аддадзены католікам. Зараз вядзецца рэстаўрацыя будынка, моцна апаганенага камуністычнай мінушчынай.

У час знаёмства з касцёлам выявілася цікава вестка. У мінулых стагоддзях касцёл славіўся цудадзейнай іканай МБ Шкаплернай, у рызе са срэбных і залатых вотаў. Ікона па ініцыятыве апошняга пробашча трапіла на Беласточчыну, у Чаромху. Іншыя элементы інтэр'ера перададзены касцёлу ў Рудцы, што каля Браньска.

(*працяг будзе*)

Ганна КАНДРАЦЮК

Фота аўтара

Здаўшы шклатару, юнакі купляюць папяросы.

Як працаваць больш бяспечна?

Пераможцы конкурсу: Барбара Саўчук і Ізабэла Барэчка з дырэкторам Аліцыяй Хіліманюк і кіраўніком КРУС Міраславам Раманюком.

— Сустрэчы з сялянамі і конкурсы ў школах арганізуем дзеля ўсведамлення нашым жыхарам, што працу ў сельскай гаспадарцы трэба ўчыніць больш

бяспечнай. Дзеци і моладзь павінны вучыцца, як бяспечна памагаць бацькам, — кажа кіраўнік Гайнаўскага аддзела Касы грамадскага сельскагаспадарчага страхавання. У катэгорый пісъмовых прац перамагла Ізабэла Барэчка, на другім месцы апынулася Міраслава Анішчук, а на трэцім — Барбара Саўчук. Тэст найлепш напісала Барбара Саўчук, а на другім месцы апынулася Каміля Вэртэль. У прысутнасці дырэктара школы Аліцыі Хіліманюк узнагароды ўручы

га страхавання (КРУС) Міраслаў Раманюк. — За апошні год ва ўсёй краіне здарылася 54 тысячи выпадкаў у час сельскагаспадарчых прац. На Гайнаўшчыне зарэгістравалі мы больш за 200 трагічных здарэнняў. Найчасцей людзі падалі з фурманак, драбінаў, пацярпелі ад дарожных аварый. Ад 1993 года здарылася ў нас 13 смяротных выпадкаў. Прычыны таму — няўмелае абслугоўванне раскіданыкаў гною, дыскаўных піл ці сячкарняў, праца з сельскагаспадарчымі машынамі без засцерагальных прыстасаванняў.

Конкурс пад лозунгам „Бяспечная праца ў сельскай гаспадарцы ў будучым тысячагоддзі” адбыўся 20 лістапада г.г. у Комплексе сельскагаспадарчых школ у Гайнаўцы. Арганізаторам яго быў Гайнаўскі аддзел Касы грамадскага сельскагаспадарчага страхавання. У катэгорый пісъмовых прац перамагла Ізабэла Барэчка, на другім месцы апынулася Міраслава Анішчук, а на трэцім — Барбара Саўчук. Тэст найлепш напісала Барбара Саўчук, а на другім месцы апынулася Каміля Вэртэль. У прысутнасці дырэктара школы Аліцыі Хіліманюк узнагароды ўручы

кіраўнік Гайнаўскага аддзела КРУС Міраслаў Раманюк. Найлепшыя вучні атрымалі электронныя блакноты.

Дзеля ўсведамлення наймалодшых, якія памагаюць сваім бацькам у розных працах, КРУС арганізуе конкурсы і ў падставовых школах. Апошнім часам адбыліся яны ў Чыжах і Нараўцы. Дзеці атрымалі кніжкі „Як бяспечна памагаць бацькам у сельскім гаспадарстве”.

Міністр сельскай гаспадаркі і харчавання ды старшыня КРУС апублікавалі спісак прац, пры якіх нельга займацца дзецямі. Наймалодшыя не павінны памагаць, між іншым, пры дыскаўных пілах, малатарнях і касілках. Нельга дзецям працаўаць з хімікатамі, абслугоўваць запарнікі або печкі цэнтральнага ацяплення. Здараеца, што наймалодшыя сядзяць на фурманках з сенам або саломай, а гэта таксама забаронена.

Паколькі выпадкі ў сельскай гаспадарцы здаюцца і з удзелам дзяцей, добра было б, каб бацькі звярнулі ўвагу на наймалодшых загадзя.

Аляксей МАРОЗ

Фота аўтара

Калі мы разам

7 і 8 снежня г.г. у Орлі пабываў біскуп Драгічынскай дыяцэзіі Антоні Дыдыч. Быў гэта другі візіт каталіцкага іерарха ў гэтым мястечку. У першы дзень візіту госьць сустрэўся з мясцовай каталіцкай грамадой. У капліцы Чанстахоўскай Божай Маці, якая змяшчаеца ў старым драўляным будынку, адслужана была імша.

На другі дзень зранку біскуп Антоні Дыдыч у суправаджэнні свайго сакратара ксяндза Ежы Цуднага і бельскага дэкана ксяндза Людвіка Альшэўскага наведалі школу. Гасцей прывіталі дырэктар Яўгенія Васілюк і каталіцкі катэхет. Сустрэча з вучнямі і настаўнікамі адбылася ў холе школы. У прывітальнym слове біскуп гаварыў пра двухтысячны юбілей хрысціянства, успомніў пра апошнюю пілігрымку папы Яна Паўла II і яго сустрэчу ў Драгічыне з мітрапалітам Савам і іерархамі іншых веравызнанняў. „І гэтае менавіта набажэнства, супольна перажытае, — гаварыў біскуп, — паказала нам колькі добра можам зрабіць супольна, калі мы разам, калі мы супольна молімся, супольна адкрываем наша Падляшша”. Госьць падкрэсліў таксама значэнне скаутынгу ў выхаванні дзяцей і павіншаваў арлянскую школу за зразуменне для гарцэрской дзейнасці.

У ходзе сустрэчы адбыўся абмен падарункамі. Гасцям былі ўручаны кветкі і альбом „Падляшша”, а школа і гімназія атрымалі ад біскупа два альбомы на рэлігійныя тэмы. Калі саноўны госьць упісваўся ў памятную книгу, школы хор праспіваў песню „Bądź pozdrawiony, gościu nasz”.

Са школы біскуп Антоні Дыдыч разам з ксяндзамі падаўся на сустрэчу з самаўрадаўцамі. Перад будынкам Гміннай управы гасцей прывіталі працаўніца Барбара Савіцкая, намеснік войта Сцяпан Гаворка і старшыня Рады гміны Яўген Зінкевіч. На сустрэчу прыйшло пад дзесяць працаўніц гміны. На паўпустой зале не было радных.

Войт Міхал Іванчук у прывітальнym слове сказаў, між іншым, што прыезд біскупа ўспрымаецца як зычлівы і гаспадарскі візіт, паколькі мясцовая каталіцкая супольнасць з'яўляеца неад'емнай часткай Арлянскай гміны. Выказаў таксама спадзяванне, што ўсе складанасці ўдасца вырашыць у духу добразычлівасці, талерантнасці, узаемнай пашаны, што пленам цяперашняга візіту будуць наступныя спатканні.

У сваю чаргу біскуп Антоні Дыдыч выказаў спадзяванне, што будучыя сустрэчы будуць праводзіцца недзе блізка гміны, у культурных умовах, а не

У канферэнц-зале Гміннай управы. Злева: Сцяпан Гаворка, Міхал Іванчук, кс. Людвік Альшэўскі, біскуп Антоні Дыдыч, кс. Ежы Цудны і Яўген Зінкевіч.

у карчах, каб адзенне не парвалася. Войт адказаў тады: „Цікава было б зайдці ў сінагогу”, але біскуп запярэчыў: „Старэйшын братоў у веры і так многа і да таго яны спрытныя, так што няма сэнсу, каб яшчэ я ім выходзіць на пустуючы пляц каля банка — месца, якое каталіцкая супольнасць хоча атрымаць пад будову каплічкі. Да акна падышоў таксама войт, але яго ўвагу прыцягнуў не пляц, але пышная сінагога”.

У далейшай размове біскуп гаварыў аб будучым вёскі, аб магчымасцях працы ў вясковым асяроддзі, неабходнасці развіцця прадпрыемстваў перапрацоўкі сельгасвытворчасці. На заканчэнне госьць жадаў Божага благословіння.

Славенства і многа радасці на трэцяе тысячагоддзе. На развітанне самаўрадаўцы ахвяравалі госьцю альбом „Хроніка чалавечтва”. Пакідаючы залу біскуп адхіліў фіранку ў акне і доўга глядзеў на пустуючы пляц каля банка — месца, якое каталіцкая супольнасць хоча атрымаць пад будову каплічкі. Да акна падышоў таксама войт, але яго ўвагу прыцягнуў не пляц, але пышная сінагога.

Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

Якія мы людзі

Тэрмас

Праўда, усё менш іх, але жыве яшчэ крэху людзей, якія памятаюць часы пээрэлайскага зняволення. Зняволілі нас да такой ступені, што нават у прыватныя справы чалавека ўмешваліся. Так-так, няхай бы толькі Кавальскі жонку занядбаў, дык зараз жа пабегла б яна да мужавага шэфа са скаргай: так і так, маўляў, спаць са мной не хоча, кажа, што імпатэнт. Ну, і ў лепшым выпадку выклікалі б яго да шэфа „на дыванік” (як у тым анекдоце пра Іванава, якога выклікаў дырэктар фабрыкі). У горшым выпадку ўчынілі б над ім суд на партызане, і не дапамаглі б нікія тлумачэнні, што ён сапраўды стаў імпатэнтам („перш за ўсё ты — камуніст!”), а жонка з усяго гэтага зрабіла няслушны вывод, што ён „скача на бакі”. Сям'я ёсьць сям'я, і авалявікі мужа і жонкі ў ёй строга акрэслены.

Ну, а вазьміце хоць бы прымус да працы. Лепиш адпачыў бы чалавек, пасплю да палудня, чаго ж цягніцца на гэтую працу, калі дзеци не плачуть, а бацькі есці дадуць і самаход, вунь, модны сыну купілі. А спрабаваў бы не працеваць, дык за такое і ў турму маглі пасадзіць. Цяпер то што, цяпер яшчэ б і падзякаў, што галаву нікому не дурышь сваім мроямі пра добрую працу. А тады...

А як было са школамі? Абавязак: сярэдняя школа. А мо я не хачу вучыцца?! Дальбог, сілком у школу гналі, ды і не толькі дзяцей, а нават старых давучваль. Праўда, некаторыя з сённяшніх прарадыроў, гледзячы проста ў вочы, сцвярджаюць, што пры камуне вядома, як было: на вучобу то ён тады варункаў не меў! Дзякую Богу, што хоць цяпер яні ёсьць! Заплаціў і вывучыўся, стаў чалавекам. І не прымушае ніхто: не мает грошай — пайшоў вон! О-о-о! Без грошай сёння цяжка. Мала дзе ўжо можна вучыцца без грошай. І па ўсім відаць, што хутка ва ўсіх вышэйшых школах плаціць трэба будзе. Во калі адпачыне чалавек ад навукі...

Ну, а што рабілі з нашым здароўем?! Прыдумалі нейкія баданні (прымусовыя!), то каб праверыць, ці сухот чалавек не мае, то да гінеколага, каб дзе які рак не выскачыў. А якая ім справа да майго здароўя?! Мой цырк — мае малпы.

Гэта ж падумаць, якія нахабныя! На адпачынак сілком высыпалі. Найчасцей на мора, а хто хоча ў горы — калі ласка. Амаль дарма, а на падарожжа грошай не маеш — дык таксама палову звернуць!

А што ўжо рабілася з санаторыямі, дык не апісаць. Хворы чалавек, ці толькі пагражае яму хвароба — едзе. Калі хто толькі адпачыць хоча — таксама лекарская камісія дасць накіраванне, а лекар па-філософску апраўдаеца: па пяцідзесяцці няма людзей здаровых!

Ой, ехалі людзі ў тыя санаторыі, ехалі. Злоўжывалі нават часам той дарэмшчынай. Ну, вось, напрыклад, чаму не паде жонка з мужам, калі плаціць не трэба... Адпачынак на сто два! Да чэрвеня гэта санаторый, а ад ліпеня ўжо — дом адпачынку. А пакуль санаторый — ніякіх грошай... Кажаце, што цяжка знайсці мужа і жонку з адной і той жа хваробай? — А навошта яе шукаць?! Усё ж для людзей, абы людзям добра было.

* * *

Дванаццаць гадоў таму мне давялося быць у санаторыі ў Цехацінку. Людзі былі там у рознай ступені хворыя. Адны ледзь хадзілі (хварэлі рэуматызмам), другія з выгляду былі зусім здаровыя. На кардыялагічным аддзяленні, куды мяне памясяцілі з майм высокім ціскам, быў амаль шпітальны рэжым. Цішыня, доктар, чатыры дынеты. Вы з ціскам? То будзеце есці няглустае мяса, авалявікі варанае, шмат гародніны. Які адставіць, якель нельга, халестэрын высокі, — клапаціцца доктар, і чалавек адчуваў сябе, як бестурботнае дзіцца.

Сталоўка была ўнізе, светлая, прасторная. Я заўважыла, што людзі тут дзяліліся на „столікі”. Якая дынета — та-кі столік. Але былі столікі, дзе елі ўсё, не зважаючы на ніякую дынету. Там як-

раз сядалі пажылыя людзі, муж і жонка, на якіх я звярнула ўвагу. На выгляд можно было ім даць як па шэсцьдзесят, так і па семдзесят гадоў, сівия валасы, постаці рухавыя.

Гэтыя людзі ніколі да нікога не адзываліся, зайсёды разам хадзілі на раку, на эккурсіі, у горад. Прыемна было глядзець на гэтую неразлучную пару. Паціху я нават зайдзісціла ім, што вось, маўляў, муж паехаў у санаторый услед за жонкай. Чамусыці іншага варыянта я не брала пад увагу. Як ім добра, думалася мене.

Адночы наш „столік” заседзеўся пры абедзе. Мы абедалі, размаўлялі і не заўважылі, што ў сталоўцы стала пуста. Калі мы ўсталі з-за стала, ўсё ўжо было прыбрана афіцыянткамі і толькі на адным століку высіціся чырвоны тэрмас-прыгажун, які, відаць, нехта забыўся забраць з сабою.

Ай-я-яй! — перажывалі ўсе. Хто ж гэта мог яго згубіць? Пачакайце, кажу я. Здаецца, я ведаю, хто тут сядзеў. Хуценка выйшла я са сталоўкі і зараз жа на лаўцы ўбачыла туую пажылую пару, якая за tym столікам заўсёды сядзела. Пытаюся, ці не іх тэрмас застаўся ў сталоўцы.

Абое адразу падхапілі з лаўкі і ўвайшлі ў сталоўку. Глянӯшы на тырэчыўшы самотна тэрмас, жонка ўзяла руку пад бокі, выставіла адну нагу наперад, прытым падняла высока галаву і яе

вочы заіскрыліся радасцю. Яна з трымумфальнай усмешкай на твары абвяляла сваім позіркам усіх прысутных і, звяртаючыся цяпер да мужа, ні то запытала, ні то сцвердзіла: „Ну, скажы, калі ласка, скажы пры ўсіх, уголос, хто ў нас мае склероз?!“.

Такой рэакцыі я не чакала. Мне здавалася, што яна павінна была схапіць гэтыя няшчасны тэрмас, падзякаўваць нам і як мага хутчэй выйсці, калі ўжо засаромелася свайго склерозу. Але не, яна мусіла даказаць мужу пры ўсіх, публічна, што гэта не ў яе, а ў яго той халерны склероз. Відаць, гэта ён прынёс і тэрмас.

Мужу стала сорамна. Апусціўшы вочы, ён не апраўдваўся, а пачаў нешта са злосцю мармытаць на сваю „Ксантину”. Відаць, прывык да такіх сцэн. А яна разышлася не на жарты, беручы нас усіх на сведкаў. Як яму было прыкра! А нам — яшчэ больш.

Ну, і кажу я вам: Навошта? Навошта зняволілі гэтых людзей да такой ступені, што мусілі яны ездзіць нават на адпачынак разам і перажываваць там працяг хатнай катаргі...

Іншая справа, што сёння не толькі ўдавіх, але каб і адзін хацеў чалавек падехаць у санаторый, дык невядома, ці назбіраў бы на туую паездку. Санаторыі, дамы адпачынку пусцеюць, купляюць іх прыватныя прадпрыемствіні.

Ада Чачуга

Суседзі

Апанас з Марцінам жылі ў адной з падгайнаўскіх вёсак па-суседску. Жылі вельмі дружна, дапамагалі сабе, наведвалі сябе з нагоды свят, апанас засцявалі адзін у аднаго на Раждество і Вялікдзень, бо Апанас быў праваслаўным, а Марцін — католікам. Калі ў дзяржаве пачала ўпадаць камуна, а да ўлады сталі даходзіць салідарнікі, адносіны паміж суседзямі пахаладзелі. Марцін, вяртаючыся з касцёла, стаў штораз часцей чапляцца да „кацапаў”, пачаў не шанаваць пра-

ласлаўныя святы. У канцы суседзі так пасварыліся, што ў каталіцкае свята Апанас вазіў гной, а ў праваслаўнае Марцін уключала дыскавую пілу і рэзай дровы. Дакучалі яны сабе некалькі гадоў. Урэшце пачалі судзіцца за мяжу і амаль кожны месец сустракаліся ў судзе.

Аднак час і палітычныя перамены ацверазілі апанентаў. Пераканаліся яны ў тым, што палітычныя страсці не павінны засланіць дружбу, дайшлі да вываду, што трэба жыць сваім розумам. Цяпер зноў у вёсцы няма лепшых сяброў, чым Апанас з Марцінам.

Мікалай Лук'янюк

Як раней свінай калолі

Забой жывёлы для прымесловых мэт адбываецца пад строгім наглядам ветэрынарнай службы. Сяляне колоць свіней у сваіх гаспадарках і самі дбаюць, каб абследаваць мясо ў ветэрынара. А як калолі ў мінульым?

— Да вайны людзі амаль не ведалі ветэрынару, а абследаванне мясо не было ў модзе, — расказвае 73-гадовы **Мікалай БАГАЦЭВІЧ** з Орлі. — Тады звычайна калолі раз у год, больш багатыя гаспадары калолі ў год дзвое свіней. Сяляне вазілі прадаваць кормніку на рынак у Бельск. Гандляры ўстаўлялі палку ў лыг і такім чынам абследавалі горла свіні, шукаючы вугроў. Калі выявілі гэтую хваробу, тады рэзка змяншалі селяніну цану. Я, будучы яшчэ дзіцём, ездзіў з бацькам у Бельск. Помню, як свінням вязалі ногі, клалі на фурманку і везлі ў горад.

Пасля прыходу Чырвонай Арміі ў 1939 г. колоць свіней дазвалялася, але частку мяса трэба было здаваць у кантынгент. Падчас нямецкай акупацыі свіней рэгістравалі і закалоць дазвалялі толькі тады, калі селянін здаў вепрука немцам. Людзі не ўсіх свіней рэгістравалі і калолі падпольна. У нас быў добры разнік, Вася Русіновіч, які так умела калоў, што свіння не паспявала нават віскнушаць. Потым у хаце, за шчыльна зацемненымі вокнамі, парылі вепрука кіпенем і разбіralі. Мяса

трымалі ў розных тайніках па-за домам. Людзі прыдумвалі розныя спосабы, бо за нелегальны забой можна было галавой налахыць. А пры камуне колоць можна было свабодна. І на пунктах скупкі прымалі свіней. Трэба было ехаць рана, бо чэрні сялян жадаючых прадаць свіней выстрыйваліся на кіламетр.

Калісі мяса і вырабы вэндзілі ў комінах, потым вяндлярні сталі будаваць на панадворках. У гаспадарцы выкарыстоўваліся ўсе прадукты, а не толькі мяса і сала. З крыўі варылі боршч, дадавалі яе да ліверкі і кішкі. Шчацінне вырывалі і прадавалі ў ўрэйскім рымарам, якія прымянялі яго да вырабу хамутоў. Пасля вайны шчацінне ў нас скупляў Шарала са Шчытоў. Цяпер то ўжо свіней смаліць, бо хамутоў, відаць, ужо не трэба.

Свіней трымаю на свае патрэбы і калю тры разы ў год па дзве штукі. У мяне трох сыноў, двух жывуць у Беластоку. Прыйяджаюць яны, грузяць мясо ў машыны і... па справе. А я далей адкормлюваю паразя, да чарговага забою.

Запісаў **Мікалай БАГАЦЭВІЧ**
Фота аўтара

Знойдзенае ў архіве

Дарэмна мы наракаем на недахоп гісторычных крыніц па беларускай гісторыі. У архівах і бібліятэках нашых гарадоў захоўваецца велізарная колькасць дакументаў — сведкаў старажытнасці. Каб усе іх прачытаць, патрэбныя каласальныя намаганні вялікай колькасці спецыялістаў, якія часцей за ўсё выбіраюць цікавыя толькі для іх дакументы. А нам хочацца пазнаёміць чытачоў „Нівы” з цікавымі фактамі, што дзённымі падзеямі і звычайнімі постасцямі жыхароў Беласточчыны ў мінулья стагоддзі. Матэрыялы гэтых захаваліся ў багатых фондах Нацыянальнага гісторычнага архіва Беларусі ў Гродне. Пачнем са стацыяльнага агляду горада Бельска і Бельскага рэгіёна 155 гадоў таму.

Бельск у 1844 годзе

У 1844 годзе горад Бельск уяўляў сабою невялікі гарадок з пераважна драўлянай забудовай. У ім знаходзіліся 2 мураваныя і 4 драўляныя казённыя (дзяржаўныя) будынкі, у якіх размяшчаліся „присутственныя места” — бальніца, турма і лазарэт; 9 мураваных і 286 драўляных прыватных дамоў. На ўесь горад было 7 культавых будынкаў (5 храмаў: адзін мураваны і чатыры драўляныя і 2 драўляныя капліцы), адна яўрэйская школа. Бельск меў у 1844 г. толькі адно прыходское вучылішча, у якім навучалася 45 дзяцей мужчынскага полу; бальніцу на 24 ложкі, у ёй за 1844 г. лячылася 279 асоб. Была адна паштовая станцыя, на якой знаходзіліся 24 паштовыя коні. Будаўніцтва ў гэты год у Бельску вялося вельмі марудна, узведзены былі толькі 5 драўляных прыватных дамоў.

У 1844 годзе ў Бельску жыло 2 398 чалавек, 1 516 мужчынскага полу і 882 жаночага. За год было зарэгістравана 44 шлюбы, нарадзіліся 103 хлопчыкі і 102 дзяўчынкі, а памерла 67 асоб мужчынскага полу і 35 жаночага. Па сацыяльным статусе насельніцтва Бельска падзялялася на чыноўнікаў — 27 чалавек; спадчынных дваран — 50, з іх 4 асобы мелі права голасу падчас выбараў на губернскім сходзе; асабістых дваран — 16. Царкоўнікаў праваслаўнага веравызнання з іх сем'ямі было 12, а пры храмах служачых

з сем'ямі — 10; рымска-каталіцкіх святароў — 2, а служачых пры касцёлах — 3. Адстаўных салдатаў з жонкамі было 28, а адстаўных афіцэраў — 8. Купцоў 3-й гільдыі толькі 16 асоб, мяшчан — 1 437, памешчыцкіх сялян 5 асоб. Манахаў як мужчынскага гэтак і жаночага полу ў горадзе не было. У горадзе ў гэты год было 976 вайсковуцай расійскай арміі. Сярод іх інвалідаў на службе — 206, вайсковых кантаністў — 45, а астатнія 720 — гэта страйвавыя дзеючыя жаўнеры (штабсы і обер-афіцэры — 49, ніжэйшыя вайсковыя чыны — 671).

Агульная плошча гарадской зямлі складала 1 277 дзесяцін 1 690 сажняў. Пад пабудовамі знаходзілася 117 дзесяцін 2 056 сажняў, пад выганамі, агародамі, пляцамі і дарогамі 1 159 дзесяцін 2 034 сажняў.

Фабрык і заводаў у Бельску ў гэты год не было. Насельніцтва хрысціянскага веравызнання займалася галоўным чынам земляробствам і дробнымі рамёствамі, а яўрэйская частка Бельска — гандлем і шынкарствам. Кошты на асноўныя прадукты і фураж былі наступныя: за чвэрць жытнай муку плацілі 3 руб. 25 кап. срэбрам; за чвэрць гречневай крупы — 6 руб. 90 кап. срэбрам; за чвэрць аўса — 1 руб. 70 кап. срэбрам; за фунт валавіны 3 кап.; за пуд сена 25 кап.; за пуд саломы 10 кап.

(працяг будзе)

Генадзь Семянчук

Палічылі сваяком Аляксея Карпюка

Успаміны **Мікалая КАРПЮКА**,
75-гадовага жыхара Страшава ў Гарадоцкай гміне.

Калі ўспыхнула першая сусветная вайна мой тата служыў у стралковым палку ў Забайкаллі. Іхню часць не дазвалялі на заходні фронт і папала яна на фронт турэцкі. Бацька быў у войску музыкантам, ігралі „Божа, цара хран!”, а калі туркі пагналі рускіх, то музыканты збіралі пабітых. Калі нашу сям'ю выгнанялі ў бежанства, дзед не хадзеў ехаць (быў у яго яшчэ малы сын) і сям'я схавалася ў лес, але казакі высачылі і давялося ехаць у Раство-на-Доне. У 1918 годзе татава часць дайшла на адлегласць 60 кіламетраў ад Іерусаліма, але іх тады распусцілі. Тым, якія самі пайшли наперадзе, армяне забіралі зброю і расправалі. Бацька мой вяртаўся ў эшалоне з артылерый; ноччу стаялі, а днём ехалі. Аднойчы армяне адкрылі па іх агонь, але адблісці і прыехалі ў Раство. Там бацьку хадзелі ўзяць у Чырвоную Армію, але сказаў, што ён з Беларусі і там не мае за што ваяваць. Тады бацьку забралі вінтоўку, а ў 1920 годзе ўся сям'я вярнулася на радзіму.

Прыехалі, а тут — *ніц*. Бацька меў гроши, якія тут не хадзілі. То ён пайшоў у Мінск, там памяняў гроши, купілі за іх кабылку і так пачалі гаспадарыць. У дзеда было 39 гектараў, якія ён набраў, калі расправадавалі маёнтак.

У 1939 годзе бацька папаў яшчэ

ў савецкую армію, але вярнуўся жывы дадому. Быў астрыжаны да голай скury і немцы, падазраваючы, што ён салдат, хадзелі ўжо яго расстраляць, але цётка адбараніла.

У 1930 годзе пайшоў я ў школу ў Гарадок, сем гадоў вучыўся, але пасведчанне недзе затраслося і пасля вайны давялося давучвацца ў сёмым класе. Пасля школы пасвіў кароў; шэсць метраў жыта зарабіў, бо шэсць кароў пасвіў. На наступную восень бацька аддаў мяне вучыцца за столяра; даў майстру 50 злотых за дзве зімы. Адну зіму пры Польшчы вучыўся, а калі прыйшлі саветы, два гады вучыўся ў НСШ (напоўнай сярэдняй школе) у Гарадку.

Калі насталі немцы, зноў адну зіму давучваўся ў столяра, а летам пагналі з канём шашу будаваць. Калі шашу праклалі далей на ўсход, то нас адтуль звольнілі, але загадалі два дні ў лес хадзіць. Аднойчы спаткаў я ў Гарадку хрышчонага, а ён мне кажа, што набираюць столяраў вокны ў камісара рабіць. То я ўзяў гарэлку і мяне прыніялі; было нас 5 старых і 3 маладых.

4 мая 1944 года камісар вызначыў мяне ў Пруси єхаць; забралі мяне, мабыць, таму, што палічылі мяне сваяком Аляксеем Карпюком, вядомага пісьменніка родам са Страшава, які быў тады партызанам; ён не быў нашым сваяком. Аляксей Карпюк раней служыў на чыгунцы і на службу трэба было яму ап-

ранаць нямецкі мундзір. Калі вяртаўся ён дадому, то той мундзір, заміж акуратна павесіць, кідаў на ложак. Прыкметаў гэта нейкі немец і за тое кіданне мундзіра адправіў Аляксея Карпюка разам з братам у канцлагер у Штутгарт. Аляксей Карпюк ўцёк падчас транспарту і, вярнуўшыся, вымушчаны быў хадзіць разам з партызанамі.

Збралі нас тады 60 чалавек: 30 дзяўчат 1926 года нараджэння і 30 хлопчыкі 1924 года нараджэння. Завезлі ў Элк. Шукалі там столяра, аднак я не прызнаўся, бо майму брату, які працаў у дэпо, трэба было пачкі з дому пасылаць. Адзін гаспадар спытаў мяне, ці ѿмую касіць і забраў да сябе, у Байткова, 18 кіламетраў ад Элку ў бок Йахансбурга (Піша). У ягоным маёнтку аралі валамі і плугамі; хамуты былі з жалезнымі штабелямі і падушкамі. Пад Просткімі адна дзяўчына жалезнім трактарам арала; і мяне цікавіла так паараць, але дзяўчына пабаялася, каб я трактара не папсаваў. У майго гаспадара быў яшчэ адзін паляк і дзве дзяўчыны. Адна дзяўчына варыла есці, а траіх нас быдла кармілі і кароў дайлі; у гаспадара было 120 моргай зямлі, 4 коні, 3 цялушки і 10 дойных кароў — наўдвалі ад іх 120 літраў малака.

Перад фронтам усіх кароў з вёскі пагналі мы ў Арыс (Ожыш). Калі здаці кароў, то пайшли ў адну парожнюю хату, там было нас 10 дзяўчат і криху

хлопцаў. 24 студзеня 1945 г. выходжу ў на двор, а там савецкі лейтэнант дае мне каня патримаць, а сам у хату. Пасля і мяне ў хату забралі і там дапытвалі. Спытаў, з якога я года, і калі адказаў, што з 1924-га, то адпусцілі, бо такіх, як я, у савецкую армію яшчэ да вайны не бралі, а старэйшых ад мяне білі, бо ўласціцай шукалі. Я пайшоў у Просткі, каб у Элку зноў не дапытвалі. У Кнышыне мяне спісалі, але пусцілі і я прыйшоў у Беласток. А 2-й гадзіне быў на Варшаўскай, а ўжо а 9-10 быў у Гарадку.

Пры саветах у Страшаве была школа ў прыватнай хаце, у Цішэўскага. Пры немцах таксама была школа, у якой навучанне вялося на беларускай мове, а пасля вайны настаўніка банды пабілі і загадалі, каб у Расюю ѹцякаў. У 1960 годзе паставілі мы асобныя школы будынкі; я тады быў у бацькоўскім камітэце. Школу ставілі *чынам*: ладзілі забавы для моладзі і сабралі мы 50% грошай, за якія зрабілі фундамент; рэшту даў павет. Праз два гады прывезлі з Беластока дзеравянную хату, паставілі і накрылі. Была тут чатырохгодзінка, якая спыніла сваю працу нейкіх 20 гадоў таму; хадзілі ў дзеці з Бялявіч і Страшава.

Калісі у Страшаве і святліца была, а цяпер маладыя не думаюць. Было калісі у Страшаве 44 гаспадары, а цяпер то мо дзевяць. Многія хаты парожнія стаяць, а ўсяго ў Страшаве працьвятае 52 душы.

Запісаў **Аляксандр Вярбицкі**

Не толькі на „Мадро”

Адгалоскі

У 49-ні роки „Ніви” ад 5 снегня 1999 г. зміяччайся допіс Мікалая Лук’янюка „Таўкучка”, у якім аўтар крануў праblemу нелегальнага гандлю гарэлкай і папяросамі. Гэтая паталагічная з’ява выступае і ў майм асяроддзі. „Руская” гарэлка і папяросы не толькі прадаюцца на „Мадро”. Гандаль гэтым таварам вельмі добра працвітае ў Гайнаўцы, Бельску ці Сямятычах. Не гавару пра Чаромху, дзе працуецца два пагранічныя пераходы (чыгуначны і дарожны) і турыстаў тут хоць адбайдзя.

Бесправаёе, строгія прынцыпы сучаснай эканомікі паўплывалі на тое, што многія апнуліся на грані бяздона. Каб рашыць праblemу далейшага быту, трэба было задумашца, як раздаўць гроши. У народзе кажуць: „Лепшы малы гандэлек, чым вялікі шпадэлек”. Гэтай логікай пакарысталіся як грамадзяне Польшчы, так і суседзі з-за мяжы, у якіх умовы жыцця больш складаныя, чым у нас. Разумеецца, што асноўнай справай у гандлі з’яўляецца тавар, які дае вялікі прыбыток. На першым месцы апнуліся алкаголь і папяросы. Трэба задумашца, як абмежаваць шкоднасць нелегальнага гандлю таварамі без акцызной маркі ў аспекте прадухілення ўрону для дзяржаўнага бюджету і для здароўя чалавека.

У Чаромсе ў адной толькі краме працуе манапольная сектыя.

— Ніякага прыбытку з таго німа,

скардзіца муж прадпрымальніцы крамы „King”. — Ніхто гарэлкі не купляе. Кожны ідзе на рынак. Часам трапіцца кліент, які зробіць заказ пад вяселле. І гэта ёсць... А падатак вялікі плацім у гміну. Прыйдзеца ліквідаваць манапольку.

— Навошта плаціць 20 злотых за бутэльку ў краме, калі можна купіць за 10 зл. у „рускіх”, — канстатуюць чарамушки.

Зараз цяжка сказаць, колькі тавару без акцызной маркі прадаеца кантрабандыстамі, і якія затраты наносіць такі гандаль дзяржаўнаму бюджету.

Не раз я ставіў пытанне чаму органы правапарадку так мала ўвагі прысвячаюць нелегальному гандлю гарэлкай на чаромхаўскім рынке. Рада гміны прыняла рашэнне аб забароне гандлю і спажывання алкаголю ў публічных месцах. Гэтае распараджэнне вісіць на рынку.

— Там, дзе справа тычыцца грошай, — сказаў мне кіраўнік чаромхаўскай паліцыі, — заўсёды выступае рызыка. Колькі б мы не штрафавалі гандляроў за нелегальны гандаль, яны і так будуть прадаеца. Канфіскуем тавар у аднаго, а на яго месца з’яўляюцца іншыя.

Нельга не пагадзіцца з высновай паліцэйскага чыноўніка. Але ці гэта абавязнае, што нельга спыніць заганную звычку нелегальнага продажу гарэлкі на нашых базарах?

Уладзімір СІДАРУК

Астроне, ці гэты сон можа нешта абавязнае?

Аліна

Астроне, прысніўся мне харошы сон, мусіць, і абавязнае ён нешта добрае. Бачу цудоўны агародчык каля блёка, дзе живе мой калега. Здаецца, ніколі я і не бачыла такой прыгажосці. Кветак тут вельмі многа. Проста запханы імі агародчык. Усе кветкі высокі і цвітуць рознымі колерамі. Ёсьць тут чырвоныя кветкі, белыя, ружовыя і іншых колераў. Гэтым кветкам аж цесна, столькі іх там.

Зося

Аліна! Мяркую, што ты памірышся з дачкою, і яна возьме пад увагу бацькоўскія рады і бацькоўскі непакой. Справа ў тым, што купанне дзіцяці можа абавязнае для цябе перамену становішча на лепшае, тым больш, што ў тваім сне прысутнічала намыленая губка. Мыла заўсёды абавязнае абаўленне, імкненне да лепшага, поспех у справах.

Зося, а твой сон з кветкамі прадвяшчае сцэльнае задавальненне. Кветкі прыносяць радасць.

АСТРОН

ВЕР – НЕ ВЕР

Дарагі Астроне! Што зрабіць, калі стараешся, як можаш, а ўсё дарма. Мы з мужам выхавалі дзве дачкі. Адна шчасліва выйшла замуж, у яе ўжо двое сваіх дзяцей, а другая ніяк не можа знайсці сабе месца ў жыцці. Пэўна, што нам прыкра, бо хацелася б, каб і яна ўрэшце спынілася на нейкім адным хлопцу і перастала порхатць, як той матылек. Каб мела яна дзяцей, а мы — і ад яе — унukaў. Ужо ёй больш трыцца гадоў.

У апошні час мы нават з ёю пасварыліся. Справа ў тым, што яна звязалася з неадпаведнымі людзьмі. Кампанія гуляшчая! Кавалерку, якую мы ёй купілі, ператварыла ў нейкі бар для п’яніц, чаго мы абсалютна не можам перанесці. Пасварыліся мы моцна, і не ведаю, чым ўсё гэта скончыцца. Цяпер мы не размаўляем.

І вось сніца мне сон, быццам я купаю сваю дачку ў ванне, так, як яе купала, калі яна была дзіцём. Яна стаіць у ванне, а я яе шарую намыленай губкой, і мне прыемна гэта рабіць. Скажы,

Метафара

Адгалоскі

Сардэчна дзяякую спадару Юрію Весялкоўскуму за ягоную адгалоску п.з. „І мы таксама” („Ніва” н-р 49), у якой ўпісацца да майго допісу „Гісторыя навыварат” („Ніва” н-р 44) і згадка ўпісацца з майм высновамі наконт апошняй вайны. Аўтар мае аднак і зацярогі да майго допісу і яго апошняга сказа, дзе я пісаў: „Палякі павінны быць удзячны Сталіну і мы таксама, што ён пасля вайны Беласточчыну аддаў ім”. І слова „удзячны” я павінен быў узяць у друкоссе (як цяпер зрабіў) і сэнс быў бы больш зразумелым. Гэта была свайго рода метафара і праўду піша сп. Весялкоўскі, што Сталін гандляваў беларускім землям і не толькі беларускім...

І ў сваім выкаванні я даў намёк, чаму мы, беларусы Беласточчыны, павінны быць „удзячны” Сталіну. Па-першым: калі б Беласточчына апнулася ў межах БССР, тады нашы бацькі і малодшыя дзядулі апнуліся б на перадавой фронту летам 1944 года як прызыў-

нікі і байцы Савецкай арміі. І, вядома, мала хто з іх жывым вярнуўся б дамоў. А мясцовыя бальшавікі ўжо рабілі спіскі, каго выслаць на ваенну смерць. Па-другое: калі б Беласточчына апнулася ў межах БССР, дык вядома, які лёс нас чакаў бы: турмы, Сібір і поўная русіфікацыя. А такіх, як я — непакорных, чакала б смерць. Недарма калісь паштовы дырэктар з Гайнаўкі М. Суліма дапёк мне: каб ты жыў у СССР, там цябе розуму навучылі б... Па-трэцяе: калі б нам прыйшлося жыць у БССР, загналі б нас усіх у калгасы і нашым багаццем быў б курыца і кот. А так жывем як амерыканцы, і гэта „дзяякуючы” Сталіну, а хутчэй саюзнікам, што да гэтага не дайшло і Беласточчына апнулася ў межах Польшчы і палякі таксама павінны быць удзячны, што частка крэсай з паловою Белавежскай пушчы аднак асталася. Хаця з гісторычнага боку павінна быць інакш, аднак з эканамічнага мы выйграли. І найважнейшае — мы не забылі роднай мовы, бо савецкі бальшавізм нам языкі вырваў бы.

Мікалай ПАНФІЛЮК

Шампанская ночь

Набліжаецца Новы год. Чакаем яго з надзеяй на лепшае, больш стабільна становішча ў нашай краіне, на сямейныя ўдачы, на жыццё ў здроўі і шчасці. Але ніхто не ведае, ці новы год будзе лепшы ці горшы. Не задумоўваємся над гэтым і гатовімся да навагодніх баляў. Асабліва моцна рыхтуеца да іх жаночы пол. Апоўначы выстраліць коркі бутэлек з шампанскім, напоўняцца чаркі, паплынуць віншаванні. А на дзвеўры ўспыхнуць феерверкі.

Навагодня забавы будуть праводзіцца ў памяшканнях Галоўнага праўлення БГКТ у Беластоку. Арганізата-

рам навагодняга балю 31 снегня 1999 г. будзе хор БГКТ „Крыніца”, які ўзначальвае Галена Арцішэўская. А іграчы будзе музычны гурт з Грабянёў, што на Дуброўшчыне.

Другі навагодні баль, паводле старога стылю, адбудзеца 13 студзеня. Будзе на ім іграчы калектыву „Прымакі” з Беластока.

На першым і на другім балях будзем вітаць нязвычайні двухтысічны год. Праўда, канец XX стагоддзя надыдзе праз год. XXI стагоддзе прывітаем на наступным навагоднім балі і тады ўвойдзем у трэцяе тысячагоддзе.

Міхась ХМЯЛЕЎСКІ

Нават дарога прапала

Помнікі яўрэйскай культуры ў Орлі з дазволу гмінных чыноўнікаў пападаюць у руіну. Адноўленая некалькі гадоў таму сінагога XVII стагоддзя зацікаеца дажджавой водой, а сцены пакрываюцца цвіллю. На яўрэйскіх могілках пасвяцца коні і каровы. 17 чэрвеня г.г. ваяводскі рэстаўратар помнікаў правёў агляд сінагогі і могільніка на месцы, у выніку чаго гміна абавязвалася вызначыць межы старой 5-метровай дарогі з боку могільніка. І хаця ў гміне працуе

свой геадэзіст, да гэтай пары граніцы дарогі яшчэ не абавязчаны.

У гміне замаруджванне справы тлумачаць то водпускам войта, то хваробай сакратара, то кепскім надвор’ем, якое перашкаджае геадэзісту знайсці рэперы. У рэшце рэшт было дадзена абяцанне вызначыць дарогу вясною наступнага года. Ці ўдасца арлянскім чыноўнікам знайсці колішнюю дарогу? Адказ на гэтае пытанне прынясе вясна.

Міхал МІЦЭВІЧ

Гуманны закон

Адгалоскі

Паводле Сідара Макацёра („Паводле Клінтана”, „Ніва” н-р 47) Клінтан з’яўляецца творцам клінтанізаванай цывілізацыі. Тому, што як я зразумеў вывады абаронцы югаслаўскіх сербаў, — так, так, ёсьць і іншыя сербы — што Клінтан „раструшчыў бомбамі безабаронную Югаславію”, а прытым яшчэ адказнасць за ўчынене варварства ўсклаў на Мілошавіча. Лёс сербаў мне не абыякаў, так як не абыякаў лёс пакрыўдженых і пацярпейшых у любой вайне.

Але хацелася б пачуць, што спачувальнікі сербаў (у тым ліку і С. Макацёра) думаюць пра албанцаў, якіх косаўскія сербы выгналі вясною г.г. з Косава? Ну, бо калі глядзім гуманным вокаў на „цвёрдахрыбетнага славянска га неслуха”, то якім вокаў, пэўна таксама гуманным, трэба глянуць на албанцаў, калі прытым маем пачуццё не-клінтанізаванай цывілізацыі. Так падказвае логіка ацэнкі сучасных працэсаў у Еўропе.

Міхась КУПІТЭЛЬ

З культуры праваслаўя

У рамках Wszechnicy праваслаўнай культуры 27 снегня 1999 года а гадзіні 18³⁰ у Цэнтры праваслаўнай культуры па вуліцы Святога Мікалая 5 адбудзеца, на якой з дакладам „Прыклад старчаства ў сучасным свеце” выступіць епіскап бельскі — Грыгорый.

Niwa
ТЬДНЕВІК
БЕЛАРУСАЙ
У ПОЛЬШЧЫ

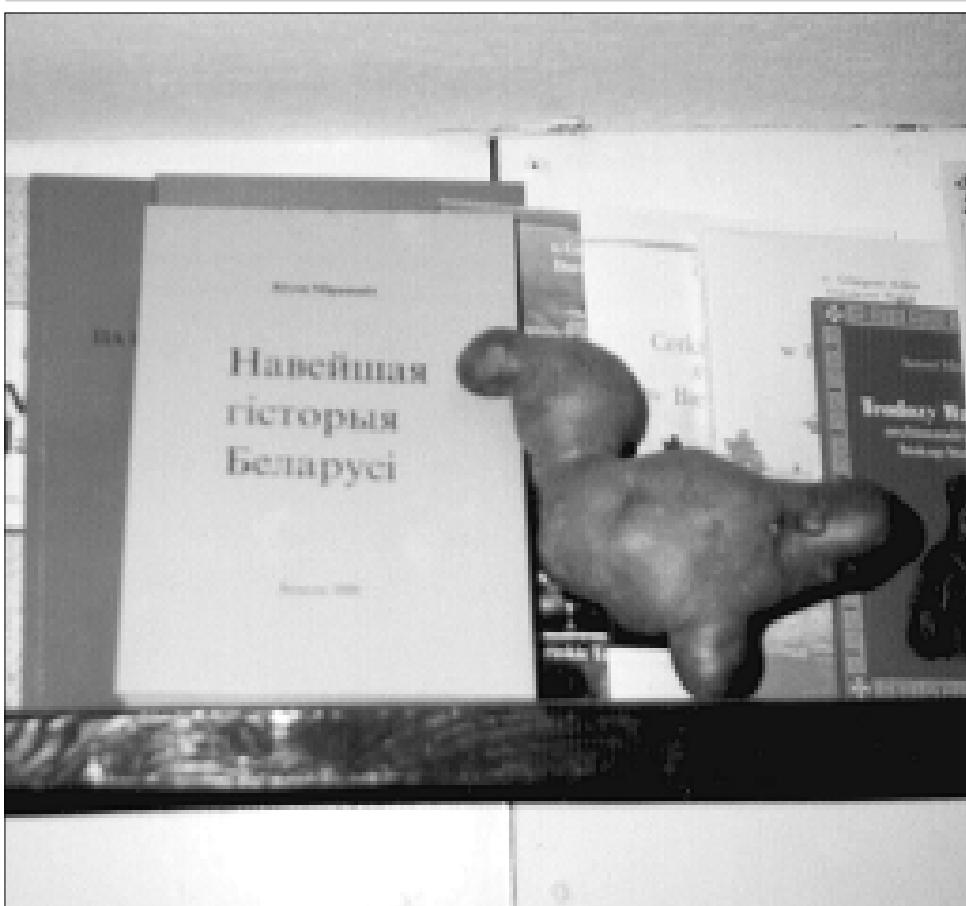
Выдавец: Праграмная рада тыднівіка „Niwa”.
Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрес рэдакцыі: 15-959 Бяласток 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.
Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.
Internet:
<http://www.kurier-poranny.com/niwa>
E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Sztuki.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбуская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбуская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп’ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.
Друкарня: „Orthodruk”, ul. Składowa 9, Białystok.
Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstu nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na II kwartał 2000 r. upływa 5 marca 2000 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.
2. Cena prenumeraty na II kwartał 2000 r. wynosi 19,50 zł.
3. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmują „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,60 zł, a kwartalnie — 33,80 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,50 (kwartalnie — 45,50); pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (54,60), Ameryka Płn., Afryka — 4,90 (63,70), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,60 (72,80), Australia — 6,30 (81,90). Wpłaty przyjmują Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-207917-2700-1-65.

Ніўка

Фота Міры ЛУКШЫ

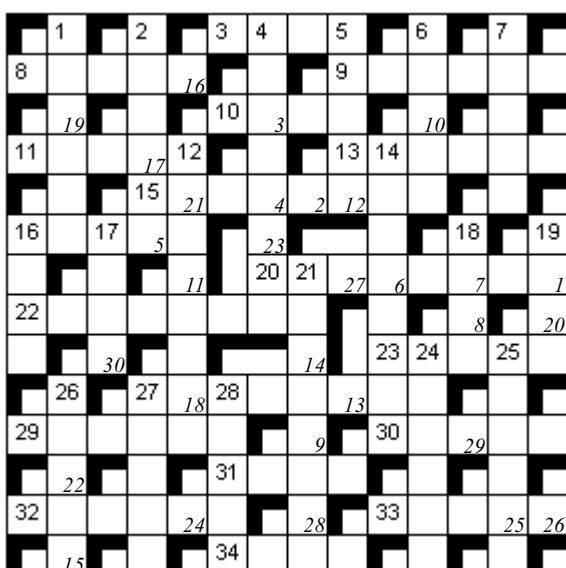
Вырасла ў Сяськах бульбачка на славу.

Але бульбу пані Ніны не кідайце ў страву!

З поля Русіловічаў хай на герб узлятае

Бульба-шэра пташка. Выжывем для Краю!

Крыжаванка

Гарызантальна: 3. паспешлівасць, 8. гарачы пустынны вецер, 9. сухі кавалак хлеба, 10. рэзкі штуршоц, 11. горад у Сірыі (даўней Алеппа), 13. азначэнне, якое дзея вобразную характеристыку прадмету, 15. горад на Бярэзіне між Мінскам і Гомелем, 16. кавалак дрэва ў форме ступні, які выкарыстоўваецца пры шыцці абутку, 20. подлы ліслівец, 22. сумятня, 23. кароткая шматлойная спаднічка балерыны, 27. памяшканне пры навучальнай установе для праўяння навучэнцаў, 29. кніжка для першапачатковага навучання грамаце, 30. порт на Фларыдзе, 31. порт над пралівам Баб-эль-Мандэб, 32. кабан, 33. колер шэрсці ў жывёл, 34. псевданім Яўгена Скурко.

Вертыкальна: 1. павага, 2. продкі бужан, 4. частка групы, 5. двухскладовая вершаваная стапа з націкам на першым складзе, 6. зашпілька для петляў адзення, 7. жонкі і наложніцы мусульманіна, 12. танцоўшчыца, 14. чалавек з хворай псіхікай, 16. шарападобныя бактэрыі, 17. самка паўліна, 18. знак у пачатку нотнага радка, які вызначае вышыню нот, 19. каталіцкая літургія, 21. род баяна з фартэ-піяннай клавітурай для правай рукі, 24. важак шайкі, 25. Пётр, савецкі фізік (1894-1972), нобелеўская прэмія за 1978 г., 26. вялікая ёўропейская рака, 27. ціхакіянская сардзіна, 28. широкая праездная дарога. (Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца прышлюць у рэдакцыю правільнія рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 46 нумара

Гарызантальна: калібр, кабета, эмфаза, рэха, плоў, Навагрудак, клан, Саба, „Іліяды”, Валаам, Картэр.

Вертыкальна: кабарэ, Брэм, каза, Тамбоў, фатографія, Ханаан, плакса, клятва, бартэр, Ілам, Дака.

Рашэнне: Эмілія Плятэр.

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Вользе Дземяновіч** з Варшавы і **Казіміру Радошку** са Свебадзіцаў.

Скалалазы

Лазіць Толік у горы. Скалалажаннем займаецца ад маладых ужо гадоў. Не ўтрымаеш яго ў хаце. Ні холад, ні спёка яго не ўтрымаюць дома. Калі не ў Альпы палезе, то хоць у Татры ў Карпатах. Калі не на сцяну, то хоць на які комін узлезе, кажа сваёй маці, што памяяваць яго, зарабіць крыху, але я ведаю, што не: проста ўвысь яго нейкай сіла валачэ, цягне, што моцы на яе ніякае няма. Нават да дзяўчыны не мае такое цягі Толік, як да ўзвышшанай хоць крыху зямлі.

І сябру Толік меў Андрушку. И Андрэй, хоць жанаты і дзіцяты, не менш каштоўнага часу праводзіў у гарах.

— Жонка, — казаў Андрэй, — у мяне кепская. Мусіць, разводзіцца з ёю буду — калі мяне дома няма, каханкаў сабе заводзіць!

— Ну, дык пільнуй, — раіў Андрэю Толік, — калі баішся, што самапасам ходзіць. Але ці яна час мае на каханкаў, калі дзяцей трое на галаве? А ці хоць яны есці маюць, ты думаеш пра тое?

— Правільна мяркуеш, — адказаў Андруша, — але яна такая прыгожая, што тыя кавалеры, як мухі да мёду, так за Стэфай ганяюцца. Зарабляе ў школе, есці мае. А падарожжы мае каштуюць. Ды і волю я люблю.

— Каб я такую відную кабетку меў, то мо ў горы не цягнула б, — памаўчайши крыху, дадаваў Толік. — I дзеткі ў вас такія файнныя...

І мелі яны сябра добрата, Міхала. Разам з імі ў дарогу далёкую выбіраўся, хадзіў, караскаўся на найбольшыя вяршыні. И мароз яго не браў, і вецер не зду

ваў, хоць танклявы, мала ежы браў з сабою. И не піў гарэлкі, і салам не закусваў. Але не пакідаў сяброву у бядзе і радасці. И найбольш ён успамінаў пра Андрэевых дзетак. Што такія добрыя, належныя, мілія.

— Быццам яны твае, так іх хваліш, — злаваўся Андруша, хоць было, вядома, прыемна пачуць пра сынкоў і дачушку. И Міхал усё прыгадваў бацьку, каб адправіць дзецям паштоўку з далёкага краю, пазваніў на дзень нараджэння...

Аднойчы, узбраўшыся на скальную пляцоўку, скалалазы адпачывалі.

— Божа, якая прыгажосць! — набраў паветра ў магутныя грудзі Толік.

— Праўда. Калі б мог, узяў дык паляцеў бы! — усклікнуў Андрэй.

— Гэта ж можна, — сказаў Міхал. — Простая справа.

— Э-э-э, што ты, ведаешь мы фізіку! Инжынеры ж! — засміяўся Толік.

— А чаму ж і не? Глядзі! Трэба адно махачу рукамі, уздымаючыся. Выкарыстаць паветраныя віры, — сур'зіна сказаў Міхал.

Міхал устаў у поўны рост, раскінуў руکі і паляцеў. Зрабіўшы пару кругоў, вярнуўся на скалу.

Андрэй рашыўся быць наступным. Устаў, узяў размах рукамі і паляцеў. Проста ўніз. Ягонае цела ў шэрым спартыўным касцюме, абіваючыся аб камні і нізкарослія дрэўцы, знікла недзе ля падножжа гары.

Хлопцы глядзелі моўчкі. Першы азваўся Міхал:

— Ну, марны з мяне анёл-ахоўнік. Можна сказаць і інакш: я звычайная сволач.

Вандал АРЛЯНСКІ

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

— Ці будзеш маёю жонкай? — пытае, стаўши на калені, кавалер дзяўчыну.

— Не выйду за цябе. Мой будучы муж павінен умесьць добра варыць, мыць, рабіць пакупкі, не зводзіць з мяне вачэй і выпаўняць усе мае жаданні.

— Разумею; вяртаю прапанову і іду памаліцца за таго бедалагу.

— Маю ўжо семдзесят гадоў, — гаворыць пацыент лекару, — ды ўсё яшчэ ганяюся за кабеткамі. Ці гэта мне не пашкодзіць пры маім узросце?

— Можа пашкодзіць, але толькі ў тым выпадку, калі вам удасца якую дагнаць.

— Чаму плачаш, каханая?

— Бо спякла я рулет і паставіла на стале, а наш сабака той рулет з'еў...

— Не хвалюйся, дарагая, купім другога сабаку.

— Якая розніца між жонкаю і сабакам?

— Сабака брэша на чужых і лашчыца да сваіх, а жонка — наадварот.

Беларускі цырк

Пад увагу парты!

IV з'езд БНФ, які праходзіў у клубе мінскай абутковай фабрикі „Прамень”, перайменаваў рух у Хрысціянска-кансерватыўную партыю Беларускага народнага фронту. Значыць, Фронт набыў новую якасць. Адначасова стаў і правым і левым. Як мовіць дасведчаныя знаўца палітычных ідэялізмінняў, такога цуда цяжка дзе знайсці. Тут цешыща могуць толькі польскія перакладчыкі, якія, пад шматзначнае маўчанне франтовых ачольнікаў, упарты тримаюцца *frontu narodowego* (па-беларуску нацыянальнага). Новае пастроение раскрыла ў злашчас-

Пасля парламенцкіх выбараў прыгнечаны кандыдат у сенатары вяртаецца дадому і інфармуе жонку:

— Ці ведаеш, што здабыў я толькі два галасы?..

— А я і падазравала ўесь час, што маеш каханку.

Уміраючая англічанка прызнаеца мужу:

— Кахала я цябе страсна, але адзін раз здрадзіла; той чорны „Рольс-Ройс”, якім ты так любіш ездзіць — гэта ад яго...

Уміраючая францужанка прызнаеца мужу:

— Кахала я цябе палка, але адзін раз здрадзіла; тая віла на Лазурным узбярэжжы, у якой так любіш бываць — гэта ад яго...

Уміраючая саветка прызнаеца мужу:

— Кахала я цябе велічна, але адзін раз здрадзіла. Помніш тую скурканую пілотку, якую ты так любіш насяць? Гэта ён тады яе ўкроў.

Сідар МАКАЦЁР